

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра публічного управління та адміністрування

Петренко Марія Дмитрівна

(прізвище, ініціали, підпис)

УДК _____
(індекс)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

«Угода про асоціацію України з ЄС: загальна характеристика та проблеми реалізації»

(назва роботи)

заочна форми здобуття освіти магістра

(назва освітньої програми)

спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник Петренко В.П., д. е. н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

В.о. завідувача кафедри держ.упр.,

професор _____ І.П. Лопушинський

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент

Д. політ. н., доцент _____ Остап'як В.І.,

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Івано-Франківськ

м. Івано-Франківськ -2024

АНОТАЦІЯ

Петренко М.Д. - «Угода про асоціацію України з ЄС: загальна характеристика та проблеми реалізації» – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування". Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2024.

У магістерській роботі обґрунтовано теоретико-правові положення та концептуальні підходи, сукупність яких сприятиме успішному проведенню євроінтеграційної політики, шляхом удосконалення механізмів її реалізації.

Зокрема обґрунтовано, що комплексний механізм реалізації євроінтеграційної політики України базується на поєднанні політичного, інституційно-організаційного, економічного, правового, інформаційного механізмів, що представлені сукупністю засобів, методів, принципів, застосування яких органами влади забезпечує координацію, реалізацію, моніторинг та оцінку політики країни щодо інтеграції з ЄС, сприяє створенню відповідних умов для успішної реалізації євроінтеграційної політики.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, європейська інтеграція України, Угода про Асоціацію України з ЄС, механізми євроінтеграційної політики.

Annotation

**By Petrenko M.D. - Association Agreement between Ukraine and the EU:
General Characteristics and Implementation Issues. - Manuscript.**

The Master's thesis belongs to the field of study specified by specialty 281 "Public Administration and Administration." It was completed at the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas in the city of Ivano-Frankivsk in 2024.

This statement argues that the comprehensive mechanism for implementing Ukraine's Eurointegration policy is based on a combination of political, institutional, organizational, economic, legal, and informational mechanisms. These mechanisms encompass a range of tools, methods, and principles whose application by governmental bodies ensures coordination, implementation, monitoring, and evaluation of the country's policy regarding integration with the EU. This approach also contributes to creating the necessary conditions for the successful implementation of Ukraine's Eurointegration policy.

Keywords: Ukraine, European Union, European integration of Ukraine, Association Agreement between Ukraine and the EU, mechanisms of Eurointegration policy.

ЗМІСТ

Вступ	5
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	
1.1 Євроінтеграційний шлях України: історія, етапи, особливості, виклики і загрози	6-12
1.2 Аналіз теоретико-методологічних та концептуальних основ євроінтеграційної політики України	13-20
Висновки.....	21-22
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС	
2.1 Огляд і аналіз виконання завдань України в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС	23-45
2.2 Ідентифікація головних проблем виконання зобов'язань і завдання України на завершальних етапах процесу євроінтеграції...	46-56
Висновки.....	57-59
РОЗДІЛ 3. ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЙНЯТТЯ УКРАЇНИ ДО СКЛАДУ ЄС	
3.1 Про стан і проблеми євроінтеграційного процесу України і ЄС в контексті агресії російської федерації.....	60-75
3.2 Завдання органів влади і системи публічного управління та адміністрування України з прискорення інтеграції до ЄС.....	76-81
Висновки.....	81-83

Висновки по роботі.....84-85

Список використаних джерел.....86-88

Вступ

Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретико-правових та науково-прикладних засад та проблем комплексного механізму реалізації євроінтеграційної політики в Україні.

Завданнями магістерської роботи є:

- проведення аналізу євроінтеграційної політики України;
- здійснення оцінки стану виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС,
- аналіз перспектив прийняття України до складу ЄС, стану і проблем євроінтеграційного процесу України і ЄС в контексті агресії російської федерації;
- визначення завдань органів влади і системи публічного управління та адміністрування України з прискорення інтеграції України в ЄС.

Об'єктом дослідження є євроінтеграційна політика України.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні, прикладні засади та проблеми комплексного механізму реалізації євроінтеграційної політики України.

Одержані висновки та їх новизна полягають в обґрунтуванні комплексного механізму реалізації євроінтеграційної політики України, що базується на поєднанні політичного, інституційно-організаційного, економічного, правового, інформаційного механізмів, що представлені сукупністю засобів, методів, принципів, застосування яких органами влади забезпечує координацію, реалізацію, моніторинг та оцінку політики країни щодо інтеграції з ЄС, сприяє створенню відповідних умов для успішної реалізації євроінтеграційної політики.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1. Євроінтеграційний шлях України: історія, етапи, особливості, виклики і загрози

Євроінтеграційний шлях України має свої корені в незалежності, проголошеній в 1991 році. Початковий етап включав розвиток демократії та формування економічної системи. Проте, справжня активізація євроінтеграційних зусиль сталася в 2000-х роках, коли розпочалися переговори про Угоду про асоціацію з ЄС.

Особливості цього шляху включають акцент на впровадженні демократичних та європейських стандартів у всіх сферах суспільства. У 2014 році, після Революції Гідності, Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, що визначило новий етап в інтеграційному процесі.

Виклики включають політичні та економічні труднощі, особливо в умовах конфлікту на сході країни. Загрози, зокрема від Росії, також впливають на успішність інтеграції. Однак, несприятливі умови також мотивують Україну до впровадження реформ та вирішення системних проблем.

Зміцнення європейських цінностей, адаптація до стандартів ЄС та співпраця в сферах правосуддя, антикорупції та економічного розвитку є ключовими аспектами подальшого розвитку євроінтеграційного шляху України.

Етапи євроінтеграційного шляху України:

1991

- 2 грудня — ЄС опублікував декларацію, у якій було відзначено демократичний характер Всеукраїнського референдуму щодо

незалежності та пролунав заклик до України підтримувати з ЄС відкритий і конструктивний діалог, спрямований на забезпечення виконання всіх колишніх зобов'язань СРСР¹.

1995

- 24 березня — Перше засідання Спільного комітету Україна—ЄС. Розглянуто питання міжгалузевої співпраці України з Європейським Союзом.
- 9 листопада — Україна набула офіційного статусу повноправного члена Ради Європи.
- 30 листопада — Президент України [Леонід Кучма](#) затвердив Тимчасову торговельну угоду між Україною та ЄС, підписану 1 червня 1995 року.

1998

- 8–9 червня — Перше засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС. Схвалено Правила процедури Ради співробітництва, прийнято Спільну робочу програму з імплементації УПС на 1998–1999 роки. Україна офіційно заявила про прагнення набути статусу асоційованого членства ЄС.
- 11 червня — Президент Кучма затвердив Стратегію інтеграції України до ЄС, у якій зокрема було зазначено, що національними інтересами України є набуття повноправного членства в ЄС, і визначалися основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади на період до 2007 року, протягом якого мали бути створені передумови, необхідні для

¹ Інтернет ресурс

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%B7_%D0%84%D0%A1

набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі. Середньостроковою метою стратегії визначалося набуття статусу асоційованого члена ЄС².

1999

- 23 липня — У Києві відбувся третій Саміт Україна—ЄС, на якому ЄС визнав успіхи курсу України на інтеграцію до ЄС та підтвердив намір сприяти вступу України до Світової організації торгівлі. Почалася робота щодо запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

- 26 липня — Кабінет Міністрів України утворив при Міністерстві юстиції Центр перекладів актів європейського права на виконання Указу Президента від 9 лютого «Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади».

- 16 серпня — Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

- 23 вересня — В ході засідання Україна—Трійка ЄС на рівні Міністрів закордонних справ ЄС відзначив важливість проєвропейського вибору України, наголосив на повазі до європейського курсу України і ознайомив з основними положеннями Спільної стратегії ЄС щодо України.

2003

² Указ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу (Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента)

- 7 лютого — У Києві відбулося засідання Трійка ЄС—Україна на міністерському рівні.
- 11 грудня — 6-те засідання Комітету з питань співробітництва Україна—ЄС- переговори щодо врегулювання політичної кризи в Україні.
- 2 грудня — Резолюція Європарламенту щодо ситуації в Україні.
- 9 грудня — [Єврокомісія](#) презентувала План дій для України, однак рекомендувала Раді ЄС передати його на затвердження Раді з питань співробітництва Україна—ЄС вже після проведення чесних президентських виборів.
- 16–17 грудня — Декларація Європейської ради щодо України, ухвалена у Брюсселі.

Євромайдан і Революція гідності

2013

- 21 листопада:
 - Кабінет Міністрів України вирішив призупинити процес підготовки до підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом.
 - Початок [Євромайдану](#). Увечері на Майдані незалежності зібралося більше 1500 людей, що протестували проти призупинення процесу євроінтеграції. Акція протесту тривала усю ніч.
- 22 листопада — Акції протесту почалися у багатьох містах України.
- 24 листопада — У центрі Києві зібралися більше 100 тисяч людей на мітингу «За європейську Україну».
- 28–29 листопада — 3-й саміт Східного партнерства у Вільнюсі:
 - 28 листопада — Україна та ЄС парафували Угоду про спільний авіаційний простір.

- 29 листопада — Президент України Віктор Янукович не підписав Угоду про асоціацію з ЄС через тиск Росії і запропонував провести тристоронні переговори між Україною, Росією та ЄС.

2014

- 27 лютого — після початку окупації Криму Росією Європарламент ухвалив резолюцію стосовно ситуації в Україні, в якій нагадав Росії про її зобов'язання в рамках Будапештського меморандуму щодо гарантій безпеки України.
- 6 березня — Позачерговий саміт ЄС у Брюсселі щодо ситуації в Україні за участю Прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка. На саміті зокрема обговорювалися триваюча агресія Росії у Криму та підтримка України, а також було вирішено підписати політичну частину Угоди про асоціацію до президентських виборів 25 травня.
- 21 березня — У Брюсселі Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк та лідери країн ЄС підписали політичну частину Угоди про асоціацію України з ЄС.
- 27 червня — У Брюсселі у межах саміту ЄС Президент України Петро Порошенко та лідери країн ЄС підписали другу (економічну) частину Угоди про асоціацію України з ЄС.
- 16 вересня:
 - Верховна Рада України та Європейський парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. За рішення проголосувало 355 з 450 народних депутатів України та 535 з 697 європарламентарів.
 - Верховна Рада України ухвалила заяву «Про європейський вибір України» 289-ма голосами.
- 1 листопада — Вступило в силу тимчасове застосування Угоди про Асоціацію, окрім частини про поглиблену і всеохопну зону вільної

торгівлі між Україною та ЄС. Впровадження зони вільної торгівлі було відкладено через протидію Росії.

- 15 грудня — У Брюсселі відбулося перше засідання Ради асоціації Україна—ЄС.
- за підсумком року — ЄС став головним торговельним партнером України як за експортом, так і за імпортом товарів.

2015

- 15 січня — Європарламент ухвалив резолюцію щодо України, у якій зокрема жорстко засудив дії Росії в Україні.
- 27 квітня — 17-й саміт Україна—ЄС у Києві.³
- 21–22 травня — 4-й саміт Східного партнерства у Ризі.
- 7 грудня — У Брюсселі відбулося друге засідання Ради асоціації Україна—ЄС.

•

2022: заявка на вступ до ЄС та кандидатський статус

- 28 лютого — Президент України Володимир Зеленський підписав заявку на вступ України до ЄС.
- 1 березня — Європейський парламент майже одностайно проголосував за резолюцію, у якій закликав інституції Європейського Союзу працювати над тим, щоб надати Україні статус кандидата на членство в Європейському Союзі.
- 16 березня — Україна приєдналася до об'єднаної енергосистеми континентальної Європи ENTSO-E на рік раніше запланованого.

³ навчальний посібник

«Європейська та євроатлантична інтеграція *України*: історія, сучасний стан, перспективи: Автори: Романько, Ірина Іванівна.» Сторінка 256.

Енергосистеми України та Молдови повністю синхронізовано з енергомережею континентальної Європи ENTSO-E.

- 24 березня — Під час неформального саміту країн Європейського союзу, держави-члени підтримали європейські прагнення України та запропонували Європейській комісії надати свої висновки щодо заявки на членство в ЄС.
- 8 квітня — Єврокомісія передала Україні першу частину опитувальника для отримання статусу кандидата.
- 13 квітня — Єврокомісія передала Україні другу частину опитувальника для отримання статусу кандидата.
- 18 квітня — Президент України Володимир Зеленський передав главі представництва ЄС в Україні заповнену першу частину опитувальника для отримання статусу кандидата.
- 9 травня — Україна заповнила другу частину опитувальника для отримання статусу кандидата.
- 17 червня — Європейська комісія рекомендувала Європейській раді⁴ надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС.
- 15 грудня — Лідери ЄС погодили виділення Україні 18 млрд євро макрофінансової допомоги у 2023 році.

⁴ навчальний посібник

1.2 Аналіз теоретико-методологічних та концептуальних основ євроінтеграційної політики України

Аналіз теоретико-методологічних та концептуальних засад євроінтеграційної політики України.

Загальна характеристика проблеми та її зв'язок з основними науковими чи практичними завданнями. Важливим завданням у контексті даного аналізу є визначення сутності інноваційної європейської моделі соціального розвитку, яка наразі активно використовується у процесі формування нових регіональних стратегій. В основі європейської моделі соціального розвитку лежить європейська інтеграція. У своєму традиційному варіанті європейська інтеграція як одна з інституційних форм створення нового світового порядку реалізується шляхом посилення регіонального співробітництва між країнами, що мають спільні інтереси. Це підтверджується тим, що Європа прагне до "відкритої форми регіоналізму" у побудові відносин між державами, а також тим, що сучасна глобалізація призвела не лише до інтернаціоналізації в економічній сфері, а й до створення транснаціональних об'єднань.

Актуальною є також ідея побудови модернізованої європейської моделі соціальної держави, втілена сьогодні в проекті "Європа регіонів". Йдеться про створення єдиної континентальної організації на основі інтеграції соціально-економічних процесів в ЄС. Насамперед йдеться про позаблокове співробітництво залежних держав на основі взаємної поваги до національних і субнаціональних відмінностей та вироблення взаємоприйнятних правил гри в процесі реалізації європейської моделі політики. Іншими словами, йдеться про формування механізмів регіональної інтеграції в рамках ЄС та забезпечення відповідного перерозподілу резервів розвитку.

У цьому контексті особливого значення набуває принцип "субсидіарності". Відповідно до цього принципу, в рамках європейської моделі суспільного розвитку окремі люди і громадяни мають рівну свободу і максимальний вплив на прийняття рішень, а ресурси перерозподіляються відповідним чином. Однак сьогодні політика ЄС все більше відходить від стратегії перерозподілу ресурсів до принципу "концентрації", коли ресурси зосереджуються на вирішенні конкретних проблем у межах певного регіону.

Проаналізовано останні дослідження і публікації, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Окремі питання формування європейських моделей суспільного розвитку в умовах глобалізації розглядаються у працях таких дослідників, як: Ю. Бросі, В. Іноземцев, Р. Каплінський, Е. Кастен, Ф. Кессіді, Р. Коен, Ф. МакКінлі, Д. Магنونі, Н. Мотрошилова, Д. Хансон, Р. Робертсон, Ю. Яковець та інші, про що йдеться у їхніх працях.

Основна ідея європейської моделі суспільного розвитку полягає у дотриманні принципу соціальної, політичної, економічної та культурної рівності (рівності можливостей для всіх громадян) як чинника ефективності розвитку держави, відповідно до напрацьованих до цього часу підходів. Розуміння сутності європейської інтеграції під таким кутом зору, яка є основою для розбудови такої моделі держави, ставить питання про те, чи веде вона насправді до формування світового порядку, чи до багатополярності. Водночас слід зазначити, що в Європі поступово формується багатополярна модель, яка характеризується принципом "єдності в різноманітності". Остання була розроблена американським дослідником С. Хантінгтоном. Він вважає, що сучасний світ стоїть на порозі зіткнення цивілізацій, що є свідченням лінії розлому між християнським Заходом і Сходом [1, с. 79]. На противагу цьому, стратегія Європейського Союзу, європейська модель розвитку не суперечить ортодоксальному світу. І в цьому полягає принципова відмінність західноєвропейської моделі розвитку від

глобалістської, яка орієнтована на унітарний світовий порядок і передбачає не лише зовнішню економічну експансію, а й відповідний політичний тиск.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретико-методологічний аналіз європейської моделі інноваційного суспільного розвитку. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити відповідні питання. А саме: визначити сутність та критерії формування європейської інноваційної моделі суспільного розвитку, дослідити особливості сучасної євроінтеграційної політики, виявити протиріччя в реалізації європейської інноваційної моделі суспільного розвитку та визначити шляхи імплементації європейської моделі розвитку в Україні.

Основні матеріали дослідження викладено з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасній геополітичній ситуації розвитку європейські суспільства конструюють свої стандарти життя за жорсткими, часом цинічними правилами раціональності, яка є "необхідною складовою європейської культури і, як наслідок, орієнтації на розширення почуттів, прагнень, міжособистісних контактів на всіх рівнях і в усіх сферах суспільного життя, нав'язує світові "своєрідний гарнір для міждержавних відносин".

Виникає питання, яким чином європейська інтеграція впливає на державне управління? Це пов'язано з тим, що європейська модель суспільного розвитку поширюється через державне управління. Розглядаючи це питання, доцільно виходити з того, що можуть отримати окремі держави, обираючи європейську інтеграцію як варіант суспільного розвитку. На думку болгарського дослідника Н. Злоказова, важливу роль відіграє об'єднання високорозвинених і динамічних західноєвропейських країн та країн-кандидатів, які поступово адаптуються до нової реальності, а "злиття старої і нової Європи може дати великий імпульс європеїзації європейських моделей економічного розвитку і соціального розвитку. Це може дати значний

поштовх європеїзації європейської моделі економічного розвитку та соціального розвитку". Зокрема, це відкриває можливості для більш високих темпів зростання ВВП, стабільності системи енергопостачання і, в свою чергу, гарантує інвестиції в прибуткові енергетичні проекти. Таким чином, забезпечується політична вага держави в сучасних геополітичних процесах, що перетворює країну на краю Європи на головного актора (геополітичного) значення на континенті. Виходячи з цього, європейська модель суспільного розвитку є найбільш ефективною формулою організації суспільного життя, оскільки країни з відсталою економікою та нерозвиненою демократією мають можливість узгодити свої національні моделі суспільного розвитку з європейською моделлю. На практиці, однак, ЄС реалізує свою політику щодо решти світу за іншим підходом. Критеріями є: рівень економічного розвитку, ступінь адаптації політичних інститутів до норм ЄС, а також механізми підвищення адміністративної спроможності держав та боротьби з корупцією. Відповідність цим критеріям, безсумнівно, призведе до підвищення ефективності системи управління в рамках конкретної національної держави.

Політика європейської інтеграції кожної національної держави має бути демократично відкритою. При цьому важливу роль має відігравати діалог між суспільством і владою щодо впровадження інноваційних європейських моделей соціальної держави. Йдеться насамперед про те, що отримають громадяни і сама держава, якщо вона обере шлях європейської інтеграції, якою мірою це забезпечить економічний і політичний розвиток і водночас сприятиме збереженню власної національної ідентичності. Очевидно, що це ставить питання не лише про відносини між національними державами та ЄС, але й про ставлення громадян окремих держав до ЄС. Це пов'язано з тим, що до членства в ЄС наразі веде не народ, а національна влада, і головний ризик полягає в тому, що "правлячий клас, керуючись переважно суто політичними мотивами, намагається показати, що готовий приєднатися за будь-яку ціну, приділяючи мало уваги аналізу економічних ризиків і

переваг". Основний ризик полягає в тому, що вони не готові йти на будь-які жертви заради приєднання. У деяких країнах були створені спеціальні міністерства для реалізації політики європейської інтеграції, але вони часто виявляються неефективними, оскільки не враховують менталітет адаптації адміністративної системи до європейських стандартів розвитку. У багатьох випадках політика є централізованою і не враховує особливостей розвитку конкретної держави та наслідків членства в ЄС. Водночас важливим питанням для країн у контексті реалізації євроінтеграційної політики є дотримання балансу між національними стратегіями розвитку, їх стабільністю та реформами у публічній сфері, які необхідно здійснити для вступу до ЄС.

Виходячи з сучасних тенденцій суспільного розвитку, роль європейської моделі в умовах глобалізації зростає в контексті формування протипази США. Світ сьогодні дуже зацікавлений у появі наддержави в особі Європи. Вона чинить опір впровадженню насильницької політики американізації не лише в Європі, але й у світі в цілому. У зв'язку з цим Дж. О'Салліван виступає проти жорсткого американського тиску на Європу і пропонує впроваджувати політику "прагматичного мультилатералізму", яка б дозволила Європі забезпечити своє лідерство у світі. З цією метою, на думку вченого, доцільно зберігати монопольну роль НАТО, аби забезпечити європейську безпеку, сприяти формуванню гнучкої "Європи націй", об'єднаних вільною торгівлею, щоб таким чином, без амбіцій стати єдиною державою-нацією у протипазу Америці. Така технологія реалізації євроінтеграційної політики отримала назву "макіавелістської стратегії" європейських опонентів США.

Вивчаючи питання впровадження європейської моделі суспільного розвитку в Україні, природно заперечити деяким політикам і науковцям, які стверджують, що Україна є не центром Європи, а периферією, і тому

європейська культурна модель застосовується до неї опосередковано. Для подолання жорстких стандартів стереотипів громадської думки необхідно розробити ефективні шляхи еволюційної європеїзації України (виключаючи революційні методи).

Однак "самоорієнтація" України на Європу сьогодні є досить однобокою, що свідчить радше про опосередковане визнання себе органічним суб'єктом європейського співтовариства. На нашу думку, реальність цього процесу стане помітною лише тоді, коли держави повністю засвоять європейські культурні цінності та стандарти суспільного життя. В іншому випадку держава може зіткнутися з культурним конфліктом між націями. Це особливо актуально в умовах глобалізації, коли уникнути відповідних процесів об'єктивно неможливо.

На сучасному етапі розвитку Української держави важливо чітко визначити, основні критерії, які ментально відрізняють нашу державу від іншої і відповідно до цього, намагатись їх узгоджувати. Не можна допускати штучності в побудові певного цивілізаційного стандарту, адже така штучність буде символізувати прихід такого етапу у розвитку України, який суперечитиме її історичній логіці. Відповідно до цього, особливо важливо в межах даного аналізу визначити основні ментальні ознаки, які відрізняють Україну від Європи. Якщо для першої важливим є прихильність до традицій, то для Європи характерним є системний модернізм і підтягування окремих держав до певних модернізаційних стандартів. Суттєвою відмінністю між державами в межах європейської спільноти, на нашу думку, також є герменевтична проблематика.

При цьому, слід також відзначити, що в результаті використання в Україні окремих стандартів європейської моделі розвитку створилась ситуація одночасного утвердження двох культур: традиційної, яка оголошується архаїчною, та нової, яка визнається прогресивно-

модернізованою. Важлива проблема, при цьому полягає лише в тому, як ці два типи культур узгодити між собою, тим самим створити нову модель культури. Однак, слід пам'ятати, що створення нової культури закономірно передбачає певне заперечення попередньої, що фактично сьогодні можна простежити.

Одним з основних шляхів впровадження європейської моделі розвитку України є застосування її в житті конкретних регіонів країни. Іншими словами, європеїзація держави починається в окремих регіонах, а потім поширюється на всю країну. Наприклад, Західна Україна завжди підтримувала ідею європейської моделі розвитку, яка може поступово переконати центр, південь і схід країни. Це пов'язано з тим, що в іншому випадку створення нової європейської України може призвести до ситуації, коли створюється "анти-Україна", яка ментально представляє запит на розвиток, абсолютно неприйнятний для держави. Це може призвести до появи двох абсолютно протилежних моделей цивілізаційного розвитку, чого не можна допустити в жодному разі.

Слід також зазначити, що особливо важливу роль у процесі європеїзації України та європейської інтеграції відіграють різні групи населення, політичні еліти та певні прошарки інтелігенції, які виступають своєрідним містком між населенням і цивілізованим світом (вони відповідають за донесення до населення зручності європейської моделі розвитку і є важливими трансляторами імплементації європейської моделі розвитку). Важливим застереженням є те, що прагнення європеїзувати культуру закономірно призводить до ототожнення власної культури з європейською. Саме тому процес європеїзації не повинен бути бюрократичною модернізацією.

Висновки дослідження Таким чином, на основі аналізу європейської моделі суспільного розвитку можна зробити відповідні висновки. Отримані

результати свідчать про необхідність створення образу європейської України, який би чітко підкреслював відмінності та ідентичність України в стратегії створення власних національних стандартів розвитку. Відповідно, з'ясовано сутність європейської моделі цивілізаційного розвитку, проаналізовано її специфіку та вказано на принципові відмінності європейської моделі світового розвитку від сучасної стратегії глобалізації. Окреслено основні проблеми та шляхи європеїзації України на сучасному етапі.

Вищезазначене актуалізувало питання розробки концептуальної основи норм європейських міждержавних відносин у контексті запровадження європейської моделі суспільного розвитку. Така система дозволить чітко класифікувати критерії вимог, якими керуються у відносинах між європейськими державами, форми взаємовідносин між державами, а також типи і типології взаємодії європейських держав у різних сферах суспільного життя. Саме це є перспективним напрямом для подальших досліджень цієї проблематики в рамках державного управління.

Висновки

Зрозуміло, що вступ України до ЄС — це питання перспективи, яке залежить від багатьох факторів. Зокрема, як від ефективності внутрішніх реформ, так і від трансформаційних процесів всередині ЄС. Отже, у найближчій перспективі Україну на євроінтеграційному шляху очікує повсякденна, кропітка робота з імплементації Угоди про асоціацію, що рухає країну на шляху до ЄС. Однак, і що найважливіше, сьогодні є підстави стверджувати, що Україна пройшла етап вибору між європейським і євразійським векторами розвитку держави.

Аналіз теоретико-методологічних та концептуальних засад євроінтеграційної політики України свідчить про важливість системного підходу та врахування різних аспектів для забезпечення успішного впровадження та розвитку європейських стандартів. Результати аналізу вказують на необхідність посилення внутрішніх реформ, підвищення ефективності інституцій та поглиблення співпраці з європейськими партнерами для досягнення стабільного та сталого розвитку країни в контексті євроінтеграції. Також успішна євроінтеграційна політика України базується на активній взаємодії влади, громадськості та бізнесу. Важливо враховувати інноваційні підходи, адаптувати кращий досвід європейських країн та розвивати внутрішні механізми впровадження європейських стандартів. За результатами дослідження можна визначити, що реалізація цілей євроінтеграції потребуватиме не лише політичної волі, але й системної та ретельно продуманої національної стратегії розвитку.

Ефективність дій системи державного управління передусім залежить від обсягу наукової і практичної інформації, якості її аналізу, загального

рівня розвитку наукових основ управління, і передбачає широке використання наукового обґрунтування при прийнятті державно-управлінських рішень з питань подальшого розвитку. Вирішення важливих питань щодо здійснення європейської та євроатлантичної інтеграції України неможливе без врахування закономірностей в глобальному інтеграційному процесі. Наукові дослідження дозволяють розробити моделі координації дій України з країнами різних союзів і співдружностей, що відіграє важливу роль при вирішенні питань щодо стратегічного планування політики держави. Велику цінність для дослідження проблеми щодо врахування закономірностей інтеграційних процесів в управлінській діяльності мають фундаментальні праці з проблем державного управління та політичних наук.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

2.1 Огляд і аналіз виконання завдань України в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана у 2014 році, має за мету поглиблення економічних, політичних та культурних зв'язків між сторонами. У рамках угоди Україна зобов'язалася впроваджувати реформи для збільшення ефективності господарювання та політичної стабільності.

Щодо економічної частини, Україна працює над адаптацією свого законодавства до стандартів ЄС, покращенням торгівлі та зменшенням бюрократичних бар'єрів. Реформи включають сектори, такі як енергетика, фінанси, аграрний сектор та багато інших. У рамках економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначено ряд важливих аспектів, спрямованих на поглиблення економічної інтеграції та розвиток. Ключові напрямки включають:

1. Зони вільної торгівлі (ЗВТ): Угода передбачає створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Це означає взаємну зниження торговельних бар'єрів, таких як мита та інші обмеження, що сприяє збільшенню обсягів торгівлі та доступу до ринків.

2. Гармонізація стандартів та норм: Україна зобов'язана адаптувати своє законодавство до стандартів ЄС у сферах, які впливають на торгівлю та економіку. Це допомагає уникнути технічних бар'єрів та полегшує взаємну торгівлю товарами та послугами.

3. Реформи в енергетичному секторі: Угода включає в себе зобов'язання України провести реформи в енергетичному секторі, щоб забезпечити його

сталість та конкурентоспроможність. Це включає в себе покращення енергоефективності та зменшення залежності від імпорту енергоресурсів.

4. Розвиток сільськогосподарського сектору: Однією з ключових сфер є покращення управління аграрним сектором, впровадження стандартів безпеки та якості продукції, а також забезпечення відповідності стандартам ЄС для забезпечення доступу на ринок ЄС.

Ці заходи спрямовані на стимулювання економічного зростання, збільшення конкурентоспроможності та покращення стандартів життя в Україні через активне взаємодію з Європейським Союзом.

У сфері політики та права, Україна робить кроки для зміцнення демократії, боротьби з корупцією, та забезпечення прав людини. Це охоплює реформу судової системи, поліції, та інших ключових інститутів. У сфері політики та права, Угода про асоціацію між Україною та ЄС визначає численні обов'язки та завдання для України, спрямовані на зміцнення демократії, правової держави та захисту прав людини. Деякі ключові аспекти цієї частини включають:

1. Реформа судової системи: Україна зобов'язана провести системні зміни в судовій системі для забезпечення незалежності суддів, ефективності судочинства та доступу громадян до справедливого суду. Це має зменшити корупцію та підвищити довіру до юстиційної системи.

2. Боротьба з корупцією: Угода передбачає прийняття та реалізацію ефективних заходів для запобігання та припинення корупції на всіх рівнях влади та в інших сферах суспільства. Це включає в себе створення незалежних антикорупційних інституцій та впровадження прозорих механізмів фінансового контролю.

3. Поліцейська реформа: Зміни в правоохоронних органах, такі як поліція, спрямовані на створення ефективного та професійного правоохоронного корпусу, здатного забезпечити громадський порядок та захист прав громадян.

4. Захист прав людини: Угода наголошує на важливості захисту прав людини та основних свобод. Україна зобов'язана впроваджувати заходи для покращення ситуації з правами меншин, свободою вираження думки, та правами жінок.

Ці заходи спрямовані на зміцнення демократії, правової стабільності та захисту основних прав та свобод громадян України, відповідаючи стандартам та цінностям Європейського Союзу.

Культурний аспект угоди сприяє обміну ідеями та розвитку співпраці у галузі освіти, науки та культури між Україною та ЄС.

Важливо відзначити, що реалізація угоди — це довгостроковий процес, і успіх вимірюється не лише формальним виконанням вимог, але й позитивним впливом на розвиток країни та її взаємодію з Європейським Союзом. Переговори щодо нового базового договору між Україною та ЄС на заміну чинної тоді Угоди про партнерство та співробітництво були започатковані у березні 2007 року (у 2008 році сторони узгодили назву майбутньої угоди – Угода про асоціацію). 11 листопада 2011 року у Брюсселі відбувся завершальний двадцять перший раунд переговорів щодо укладення Угоди про асоціацію, у ході якого були узгоджені всі положення тексту Угоди.

Під час П'ятнадцятого саміту Україна-ЄС (19 грудня 2011 року, Київ) лідери України та ЄС офіційно заявили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію. 30 березня 2012 року у Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувалося в два етапи. 21 березня 2014 року у Брюсселі лідери України та ЄС підписали політичну частину Угоди.

Зокрема, було підписано Преамбулу, статтю 1, розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди. На саміті також була зроблена заява, що зобов'язання України, які випливають зі статті 8 Угоди про асоціацію стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України.

27 червня 2014 року в ході засідання Ради ЄС Президентом України та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС було підписано економічну частину Угоди – розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством».

16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Українська сторона передала депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином всі внутрішньодержавні процедури.

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації усіма державами-членами Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

У зв'язку з необмеженим терміном дії Угоди було передбачено можливість здійснення всебічного її перегляду, у т.ч. що стосується її цілей. Сторонами через 5 років від дати набуття Угодою чинності передбачено проведення першої всебічної оцінки стану імплементації завдань Угоди, а також можливості «прискорення і розширення сфери дії лібералізації митних тарифів у двосторонній торгівлі».

На Двадцять другому Саміті Україна – ЄС, який відбувся 6 жовтня 2020 року в Брюсселі, сторони домовилися здійснити у 2021 році всебічний огляд досягнення цілей Угоди, як це передбачено Угодою.

17 вересня 2014 р. Уряд затвердив План заходів з імплементації Угоди про асоціацію на 2014 – 2017 роки¹. Цей документ містить майже 500 завдань органів виконавчої влади з виконання Угоди протягом трьох років. На виконання цього Плану заходів міністерства, інші центральні органи виконавчої влади здійснюють підготовку планів імплементації актів законодавства ЄС, що схвалюються Урядом². За інформацією Урядового офісу вказані плани імплементації спрямовані на забезпечення чіткого планування, належної підготовки до впровадження та комплексного моніторингу імплементації відповідних актів законодавства ЄС. Їх підготовка здійснюється відповідно до єдиної методології, розробленої з урахуванням відповідного досвіду держав-членів ЄС, країн-кандидатів та особливостей системи урядування України. Ця методологія ґрунтується на тому, що планування впровадження актів законодавства ЄС повинне повністю враховувати не лише аспект наближення законодавства, але й рівноцінно відповідні імплементаційні заходи, зокрема інституційні та організаційні, а також проведення відповідних консультацій із зацікавленими сторонами. Такий підхід дозволить забезпечити узгодженість, прозорість та послідовність у виконанні Україною зобов'язань, що випливають з Угоди про асоціацію, ефективний та послідовний моніторинг імплементації актів

законодавства ЄС. 1 Розпорядження Кабінету Міністрів від 17.09.2014 р. № 847 «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». 2 Див. пункт 2 вказаного розпорядження КМУ № 847 про затвердження Плану заходів з імплементації. Передбачається, що загалом Уряд схвалить плани імплементації близько 180 актів законодавства ЄС у визначених Угодою сферах на період 2014-2017 років³. З уже схваленими планами імплементації можна ознайомитись на Урядовому порталі у розділі «Європейська інтеграція – Угода про асоціацію – Виконання Угоди». Крім того, схвалений 16 березня 2015 року Радою асоціації між Україною та ЄС оновлений Порядок денний асоціації (далі - ПДА) доповнює зобов'язання щодо повної імплементації положень Угоди про асоціацію, що підпадають під тимчасове застосування, а також фіксує спільне розуміння України та ЄС щодо дій, необхідних для подальшого поглиблення політичної асоціації та економічної інтеграції. Реалізація Порядку денного асоціації буде предметом та частиною процесу щорічного звітування, спільного з ЄС моніторингу та оцінки.⁵

Аналітична записка підготовлена за результатами Другого засідання Робочої групи I Національного Конвенту України. В матеріалі розглянуто проблему системного виконання зобов'язань України в рамках Угоди про асоціацію. Надані відповідні пропозиції та рекомендації для Адміністрації Президента України, Уряду і Верховної ради України.

Україна знаходиться на завершальному етапі переговорів щодо укладання з Європейським Союзом Угоди про Асоціацію (УА) включно із поглибленою та всеохопленою зоною вільної торгівлі (ЗВТ). З наближенням до завершення переговорів щодо УА зростаючої актуальності набуває

⁵ навчальний посібник «УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: ЗМІСТ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ» сторінка 33

проблематика імплементації зобов'язань України в рамках УА та забезпечення ефективної координації політики європейської інтеграції.

Потужна політична підтримка процесу виконання УА українським керівництвом набуває критичного значення як напередодні підписання документа, так і в період після набуття ним чинності. Публічна політична підтримка виконання УА має стати знаковою для ЄС стосовно євроінтеграційних прагнень України.

На практичному рівні ситуація потребує ухвалення рішення щодо розбудови більш надійного, ніж існуючий, інституційного механізму європейської інтеграції (виконання майбутньої УА), верхівкою якого може стати Координаційний орган по виконанню УА (або з питань європейської інтеграції), що здійснюватиме координацію політики європейської інтеграції на державному рівні та опікуватиметься питаннями забезпечення імплементації зобов'язань на виконавчому рівні після набуття чинності.

Наявний міжнародний досвід виконання угод з ЄС, подібних до УА між Україною та ЄС, свідчить на користь створення інституційного механізму виконання УА, який:

- надасть процесу адміністрування та виконання УА чіткості та структурованості;
- дозволить мобілізувати під виконання зобов'язань значні донорські ресурси;
- генеруватиме звітність, яка є надійною базою для оцінки прогресу виконання зобов'язань як самою асоційованою країною, так і Європейським Союзом.

Такий механізм є сумісним з інституційним устроєм ЄС, оскільки він фактично запроваджувався шляхом обміну досвідом поміж асоційованими країнами.

Довідково: наприклад, у Польщі існував колегіальний координаційний орган на чолі з Прем'єр-міністром, - Комітет європейської інтеграції, а також «операційний» координаційний орган, - Управління комітету європейської інтеграції (УКІЕ), який забезпечував діяльність комітету. З політичної точки зору УКІЕ був слабким органом, оскільки надавав експертну оцінку ходу виконання Угоди прем'єр-міністру, не мав ніяких політичних амбіцій і не конкурував з будь-яким міністерством. УКІЕ не втручався в міністерську роботу, але мав достатні повноваження для спрямування роботи в руслі законодавства ЄС, існуючих пріоритетів та вимог тощо. Голова УКІЕ мав прямий доступ до прем'єр-міністра, який, у разі виникнення проблем міг вживати відповідних заходів. Польський досвід показує, що ступінь дієвості координаційного органу повністю залежить від того, наскільки відповідально керівництво країни бере до уваги інформацію, що надходить від такого органу.⁶

Слід зауважити, що від самого початку свого заснування, УКІЕ був органом, що мав керувати головно процесами програмування та плануванням іноземної допомоги. Згодом інші функції, зокрема пов'язані з інтеграцією до ЄС в процесі адаптації законодавства та інших видів діяльності, стали домінуючими.

Ключовими елементами нового інституційного механізму мають стати: координаційний орган, відділи центральних органів виконавчої влади до сфери відання яких входять питання європейської інтеграції.

Координаційний орган

⁶Інтернет ресурс <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/instituciyni-pitannya-vikonannya-ukrainoyu-ugodi-pro-asociaciyu>

Згідно з аналізом проекту Європейського інституту державного управління (European Institute of Public Administration (EIPA), роль координатора може здійснювати:

- Міністерство закордонних справ (у тісній співпраці з міністерствами економіки та юстиції);
- профільне міністерство (Міністерство європейської інтеграції);
- спеціальний орган (у складі апарату або під керівництвом) віце-прем'єр-міністра, установа чи спеціальний підрозділ, пов'язаний з кабінетом віце-прем'єр-міністра.

Цікавою ідеєю у дослідженні EIPA є використання моделі Національного агентства з підготовки до Євро-2012 в якості прототипу Координаційного органу - Агентства з питань європейської інтеграції.

«Національне агентство з підготовки до Євро-2012 може бути використане як можливий зразок управління реформами і створення ефективної адміністрації – наприклад, за допомогою обмеження адміністративних перешкод в уряді (через ефективну розробку [та запровадження] стратегії з чіткою ціллю, політичною підтримкою, планом, фінансуванням, висококваліфікованим персоналом, і прискореними процедурами у процесі прийняття рішень). Формальний статус установи – Агентство, але його реальний статус співставний з рівнем ключових профільних міністерств.

Створено спеціальний державний комітет з Євро-2012, управління процесом підготовки чемпіонату здійснюють ключові міністерства. Уряд також затвердив створення прискореного механізму розробки законодавчих документів, який дає міністерствам лише два дні на висловлення думки про законопроекти, розроблені Агентством. Подібна спрощена процедура

застосовується до державних закупівель для цілей організації Євро-2012. Парламент також створив спеціальний підкомітет з питань Євро-2012».

Ключем до успішності проекту Координаційного комітету Євро-2012 стала фігура Відповідального секретаря комітету, що одночасно обіймає посаду Віце-Прем'єр Міністра України. З огляду на це потребує аналізу питання щодо особи того, хто має керувати поточною діяльністю Координаційного органу з виконання УА.

Утворення Координаційного органу з виконання УА можна було б частково синхронізувати з розформуванням органів по Євро-2012, що може виглядати привабливіше в політичному плані з огляду на декларовану адміністративну реформу та уникнення збільшення кількості органів виконавчої влади.

Незалежно від того, який орган здійснюватиме координацію, його структуру можна будувати як одно- або дворівневу. Однорівнева структура поєднує в собі як стратегічний, так і операційний аспекти діяльності. У дворівневій структурі існує стратегічно-тактичний розподіл з метою підсилення легітимності стратегічних рішень колегіальним органом за участю найвищих посадових осіб виконавчої та, за згодою, інших гілок влади. Подібний механізм застосовується в Україні, наприклад, у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. У разі дворівневості Координаційний орган поділятиметься на:

- колегіальний координаційний орган (ККО) в складі ключових членів Кабінету Міністрів та інших посадових осіб. ККО на регулярній основі (1-2 рази на рік) розглядає стратегічні питання європейської інтеграції та ухвалює стратегічні рішення;

- «операційний» координаційний орган (КО), що матиме достатні важелі впливу на процес програмування зобов'язань та їх виконання, а також

відповідатиме за ключові аспекти європейської інтеграції, як: розробка загальної політики європейської інтеграції, адаптація законодавства, управління зовнішньою допомогою, підготовка фахівців тощо. КО має вести комунікації як з центральними органами виконавчої влади (ЦОВВ), так і з зовнішніми до державного апарату сторонами. Ключовим важелем впливу такого органу має стати політична підтримка урядового високопосадовця, який має реальні важелі впливу на ЦОВВ та опікується виключно питаннями європейської інтеграції або, в залежності від розташування такого органу, він може бути підпорядкований Президенту України. З іншого боку, у випадку дворівневості, необхідна політична підтримка створюється колегіальною надбудовою.

За необхідності діяльність Координаційного органу може бути врегульована законом.

Довідково: наприклад, під час заснування Урядового комітету європейської інтеграції Польщі (UKIE), Сейм ухвалив окремий закон, яким визначалися повноваження такої інституції.

Зокрема, польський закон визначив:

Ст. 1. Комітет Європейської інтеграції, далі – Комітет, є вищим органом урядової адміністрації, що уповноважений займатися програмуванням та координацією політики, пов'язаної з інтеграцією Польщі до Європейського Союзу, програмуванням та координацією дій Польщі, які пристосовують її до європейських стандартів, а також координацією дій державної адміністрації у сфері іноземної допомоги.

Ст. 2. 1. Завданнями Комітету є:

1) координація процесів пристосування та інтеграції Польщі до ЄС, а також започаткування, організація та координація діяльності, що формує вищезгадані процеси, зокрема у сфері економічних та соціальних питань;

2) започаткування та координація дій з адаптації у сфері правових інституцій; підготовка висновків щодо сумісності проектів нормативних документів з законодавством ЄС;

3) співпраця з ЄС з огляду на виконання індивідуальної програми вимог;

4) оцінка перебігу процесу адаптації;

5) координація заходів, пов'язаних з отриманням та використанням іноземної допомоги;

6) ініціювання заходів, спрямованих на підготовку до процесів інтеграції з огляду на інформаційні потреби, концепції та кадрові ресурси;

7) співпраця з організаціями самоуправління (неурядовими організаціями) з метою забезпечення участі цих організацій в різноманітних інституційних структурах Європейського Союзу:

8) виконання завдань у сфері безпеки та захисту держави у відповідності до повноважень викладених у окремих положеннях;

9) інші задачі доручені Прем'єр-міністром або що витікають з окремих положень.

2. Комітет має надавати Раді Міністрів Польщі:

1) методичні рекомендації по програмах стосовно пристосування та інтеграції до Європейського Союзу;

2) проекти рішень стосовно розподілу ресурсів іноземної допомоги;

2а) висновки стосовно сумісності законодавчих пропозицій з законодавством Європейського Союзу;

3) проекти законодавчих актів, пов'язані з діяльністю з адаптації та інтеграції;

4) звіти щодо прогресу у програмах та діяльності з адаптації та інтеграції.

(2) Відділи центральних органів виконавчої влади, до сфери відповідальності яких входять питання європейської інтеграції.⁷

Такі відділи є контактними пунктами координаційного органу і забезпечують належний процес програмування, операціоналізації завдань, моніторингу та комунікації з координаційним органом в процесі виконання зобов'язань в рамках УА окремими ЦОВВ.

В цьому контексті необхідно прийняти рішення про типову модель організації діяльності у сфері виконання зобов'язань по УА в розрізі окремих ЦОВВ і, відповідно, типового розподілу повноважень між департаментами для цих цілей. Ухваленню рішення про модель організації діяльності у сфері виконання зобов'язань по УА має передувати дискусія щодо механізму імплементації всередині ЦОВВ. Така дискусія може стосуватися питання того, як «вбудувати» процес виконання зобов'язань в міністерство. Можливими варіантами є:

1. створення департаменту європейської інтеграції як самостійної структури (паралельної до лінійних департаментів);

⁷ Інтернет ресурс <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/instituciyni-pitannya-vikonannya-ukrainoyu-ugodi-pro-asociaciyu>

2. створення «допоміжного» департаменту європейської інтеграції (імовірно як частина або у співпраці з департаментом стратегічного планування), що залишав би питання для вирішення по суті лінійним департаментам.

Другий варіант є типовим для досить зрілих міністерств або може досягатися протягом значно більш довгого часу. Якщо міністерство слабке, краще вибудувувати департамент європейської інтеграції як паралельну структуру, можливо навіть таку, яка звітуватиме міністру напряду.

Варто також зазначити, що відділи з питань європейської інтеграції не є такими, що підпорядковуються Координаційному органу. Вони є радше важливими партнерами КО, через яких проходить ключова комунікація, що стосується порядку денного європейської інтеграції.

Регіональний вимір європейської інтеграції

Говорячи про регіональний вимір європейської інтеграції та досвід країн, що виконували УА, можна стверджувати, що підрозділи, які б опікувалися питаннями європейської інтеграції, необхідні у всіх інституціях, що мають справу з адаптацією законодавства та/або з застосуванням адаптованого законодавства. Водночас, якщо в країні діє механізм централізованої розробки політики, необхідність у регіональних підрозділах європейської інтеграції значно знижується. В такому випадку вони можуть або бути повністю відсутні, або ж підпорядковуватися кожен своєму профільному міністерству, яке централізовано займається розробкою відповідної політики.

«Регіональні» потреби Координаційного органу, пов'язані головно з проведенням інформаційно-роз'яснювальної діяльності, можуть задовольнятися шляхом використання місцевих представництв профільних міністерств відповідно до сфери їхньої компетенції – особливо у випадку,

коли такі представництва мають відповідальних за напрямок європейської інтеграції в регіонах. В останньому випадку стосунки з Координаційним органом є партнерськими, радше ніж відносинами підпорядкування.

Протягом 2022 року безпрецедентно високою була динаміка політичного діалогу Україна-ЄС (більше 30 контактів лише на рівні Президента України та Президента Європейської Ради; Президент України 6 разів взяв участь у засіданнях Європейської Ради). Відбулися три візити в Україну Президентки ЄК У. фон дер Ляен та два візити Президента ЄР Ш. Мішеля, візити до Брюсселю в інституції ЄС Прем'єр-міністра України Д. Шмигала та три візити Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанішиної. Підтримувалися активні контакти Міністра закордонних справ Д.Кулеби з Високим представником ЄС у закордонних справах і з питань політики безпеки Ж.Боррелем. Міністр на запрошення Високого представника неодноразово звертався з виступом до учасників засідань Ради ЄС у закордонних справах, що сприяло ухваленню міністрами закордонних справ держав-членів ЄС низки рішень на підтримку України у війні з РФ, зокрема щодо надання зброї та допомоги у рамках Європейського фонду миру, запровадження санкцій проти РФ. Забезпечувалась висока динаміка діалогу з Європарламентом, в тому числі у рамках усталених міжпарламентських контактів (Парламентський комітет асоціації, Євронест, COSAC).

Попри всі переваги і перспективи, статус кандидата є черговим етапом євроінтеграції, тривалість якого залежить від ефективної реалізації Україною семи рекомендацій Єврокомісії, які, по суті, є «умовами постфактум». Виконання цього «домашнього завдання» є передумовою переговорів про вступ до ЄС. Слід зазначити, що в переліку рекомендацій ЄК несподіванок для України не було — більшість окреслених проблем відзначались у попередніх звітах, моніторингах, висновках ЄС щодо України. Отже,

ідеться про продовження реформування судової системи, боротьбу з корупцією і відмиванням коштів, втілення антиолігархічного закону, модернізацію національного законодавства в деяких сферах тощо⁸. Слід зазначити, що українська влада, отримавши рекомендації Єврокомісії, заявила про готовність і налаштованість до їх виконання у стислі терміни, до кінця поточного року. Ще 25 жовтня 2022р. під час зустрічі з Президентом Німеччини Ф.Штайнмаєром, В.Зеленський заявив: «Вже цього року ми виконаємо всі рекомендації Єврокомісії, що стосуються набуття Україною членства в ЄС. Я вважаю, що ця робота має отримати належну оцінку з боку Європейського Союзу...»⁹. Протягом останніх місяців 2022р. Україна продемонструвала значний прогрес у реалізації згаданих рекомендацій. Зокрема 13 грудня Верховна Рада ухвалила пакет базових євроінтеграційних законів — «Про медіа» та «Про національні меншини (спільноти)», а також «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах». Це дало підстави офіційному Києву надіслати меседж лідерам країн ЄС стосовно прискорення процесу оцінки виконання Україною рекомендацій Єврокомісії і переходу до наступної фази євроінтеграції. Нижче окреслюються деякі попередні (станом на грудень 2022р.) підсумки реалізації рекомендацій ЄК, що становить інтерес з огляду на подальше просування України на євроінтеграційному шляху.

Реформа Конституційного Суду України (КСУ). Цей важливий напрям забезпечення дієвості конституційного принципу верховенства права є актуальним для України, в т. ч. з огляду на тривалу конфліктну ситуацію довкола КСУ. Зокрема, у грудні 2022р. Конституційний Суд звільнив трьох суддів, і у його складі залишилося 13 осіб (за кворуму 12), що ускладнює як

⁸ Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус. — Українська правда, 18 червня 2022р., <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516>.

⁹ Президент: цього року ми виконаємо всі рекомендації Єврокомісії щодо набуття членства ЄС. — Укрінформ, 25 жовтня 2022р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3601102-zelenskij-cogoric-mi-vikonaemo-vsi-rekomendacii-evrokomisii-sodo-nabuttaclenstva-es.html>.

роботу КСУ, так і обрання його голови. Очевидним прогресом у реалізації реформи слід вважати ухвалення у грудні 2022р. згаданого Закону про порядок відбору кандидатур на посаду судді КСУ на конкурсних засадах. Документ містить низку прогресивних положень. Проте залишається проблемною ситуація щодо нового органу «дорадчої групи експертів», передбаченого цим Законом. Отже, 20 грудня 2022р. Венеціанська Комісія оприлюднила нові висновки, де рекомендувала: (а) включити до дорадчої групи додаткового сьомого члена з числа незалежних міжнародних експертів; (б) передбачити, що рішення дорадчої групи мають бути обов'язковими, а кандидати, які не пройшли перевірку групи, не можуть бути призначені суддями КСУ¹⁰. Уже 23 грудня офіційний Брюссель заявив, що очікує від української влади врахування відповідних рекомендацій Венеціанської Комісії¹². На думку профільного віце-прем'єрміністра О.Стефанішино: «Будь-які рекомендації щодо додаткових експертів мають ще дискутуватися. Прозорість, відкритість конкурсу передбачена самим законом... Тому я сподіваюся, що міжнародні партнери номінують своїх експертів, і ми зможемо запуснути цю роботу і не затягувати дискусії»¹¹. Так чи інакше, станом на грудень 2022р., на порядку денному залишалося питання про склад дорадчої групи, що ускладнювало процес подальшого добору суддів КСУ. Очевидно, завершення цієї реформи потребує додаткових зусиль влади для забезпечення повноцінної роботи вищого судового органу країни. Продовження судової реформи. Ця рекомендація ЄС обумовлена необхідністю завершення судово-правової реформи в Україні, забезпеченням незворотності процесу утвердження в ній справедливого та неупередженого судочинства. Окреслюючи стан справ у цій сфері, слід звернути увагу на два важливі взаємопов'язані процеси. По-перше, протягом останніх місяців 2022р. тривав процес добору кандидатів до Вищої

¹⁰ Венеціанська комісія оприлюднила висновки щодо законопроекту про реформу Конституційного Суду. — ІнтерфаксУкраїна, 20 грудня 2022р., <https://interfax.com.ua/news/political/879488.html>.

¹¹ Закон про добір суддів треба виконувати, а не вносити в нього постійні зміни — Стефанішина. — Укрінформ, 8 січня 2023р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3648623-zakon-pro-dobir-suddiv-ksu-treba-vikonuvati-a-ne-vnositi-v-nogo-postijni-zministefanisina.html>.

кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС). 20 грудня 2022р. Конкурсна комісія з добору кандидатів на посаду члена ВККС провела офіційне засідання, на якому затвердила перелік із 64 кандидатів, допущених до наступного етапу конкурсу, за результатами якого Вища рада правосуддя (ВРП) призначить 16 членів ВККС. По-друге, здійснювалось оновлення складу ВРП, яка призупинила свою діяльність ще в лютому 2022р. У серпні Верховна Рада обрала двох членів ВРП, і їх чисельність склала сім осіб. На жаль, ця важлива судова інституція тривалий час залишалася де-факто недієздатною, бо для кворуму необхідно 15 осіб. Згодом це питання було вирішене. У листопаді Етична рада закінчила добір кандидатів за суддівською квотою та рекомендувала 16 осіб. 12 січня 2023р. позачерговий ХІХ з'їзд суддів обрав вісім членів ВРП, що дозволило розблокувати її роботу. Загалом, реформа судової системи триватиме. Це один з пріоритетних і, водночас, складних напрямів проєвропейських трансформацій. Боротьба з корупцією. Серед позитивних моментів насамперед слід відзначити призначення 28 липня 2022р. детектива Національного антикорупційного бюро (НАБУ) О.Клименка новим керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП)¹². Загалом є підстави говорити про активізацію роботи прокуратури (оголошення підозри голові Рахункової палати, колишнім народним депутатам України, колишньому голові НБУ, колишнім та діючим посадовцям НКРЕКП у справі «Роттердам+», экс-голови Полтавської облдержадміністрації та його спілникам і т.п.)¹³. У вересні 2022р. НАБУ і САП розпочали розслідування у 53 нових кримінальних провадженнях. Повідомлено про підозру 29 особам, п'ять обвинувальних актів стосовно вісьмох осіб скеровано до суду. Однак, інше проблемне питання щодо призначення нового директора НАБУ, станом на грудень 2022р., залишалось невирішеним. Повноваження попереднього

¹² Новий генпрокурор затвердив Клименка на посаді голови САП. — Українська правда, 28 липня 2022р., <https://www.pravda.com.ua/news/2022/07/28/7360620>

¹³ Більш детально див.: Спеціалізована антикорупційна прокуратура, <https://www.facebook.com/sap.gov.ua>. 18 53 нові розслідування, 8 осіб на лаві підсудних — результати вересня 2022 року. — НАБУ, вересень 2022р., <https://nabu.gov.ua/novyyny/53-novi-rozsliduvannya-8-osib-na-lavi-pidsudnyh-rezultaty-veresnya-2022-roku>

керівника бюро А.Ситника закінчилися 16 квітня 2022р. у зв'язку із завершенням семирічного терміну перебування на посаді керівника цієї установи¹⁴. Процедура добору нового очільника НАБУ розпочалася влітку 2022р., і лише 21 грудня Комісія завершила прийом документів від 78 кандидатів на цю посаду. У Меморандумі Моніторингової програми МВФ прогнозується, що до кінця березня 2023р. після проведення відкритого та конкурентного процесу відбору кандидатів Уряд призначить нового голову НАБУ. Стан формування повноцінного складу антикорупційних органів (зокрема, САП та НАБУ) має прямий вплив на динаміку процесу боротьби з корупцією, у т.ч. на високому рівні. Водночас, слід зазначити, що в умовах війни правоохоронні органи змушені виконувати величезний обсяг додаткових функцій — від збройного опору окупантам до боротьби з диверсійними групами, колаборантами, агентами впливу, мародерами тощо. Оцінюючи ситуацію в антикорупційній сфері, слід відзначити ряд важливих заходів та ініціатив. П 20 червня Верховна Рада ухвалила Закон про засади державної антикорупційної політики, яким затверджена Антикорупційна стратегія до 2025р.¹⁵ Згодом НАЗК розпочала громадські обговорення нової Державної антикорупційної програми до 2025р.; П 8 липня набув чинності Закон про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану; П указом Президента створено спеціальну робочу групу представників НАБУ та САП з метою узгодження українського законодавства з Конвенцією ОЕСР щодо боротьби з хабарництвом. Загалом є підстави говорити про позитивні зрушення щодо боротьби з корупцією, але ця ключова сфера, яку Брюссель вважає топ-умовою подальшого просування України до ЄС, потребує наступних послідовних і цілеспрямованих заходів та ініціатив української влади. Важливо, щоб ухвалені законодавчі акти і програми були ефективно реалізовані в антикорупційній практиці державних

¹⁴ Згідно зі ст.6 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»

¹⁵ Верховна Рада ухвалила Антикорупційну стратегію на 2021-2025 роки. — НАЗК, 20 червня 2022р., <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/verhovna-rada-uhvalyla-antikoruptsijnu-strategiyu-na-2021-2025-roky>

структур. Боротьба з відмиванням коштів. Останніми місяцями було здійснено ряд кроків щодо законодавчо-правового забезпечення боротьби з відмиванням коштів. Зокрема, 6 вересня ухвалено Закон про приведення у відповідність національного законодавства по боротьбі з відмиванням грошей до стандартів Групи фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Цей Закон має вдосконалити подання юридичними особами інформації про кінцевих бенефіціарних власників та структуру власності до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців тощо. Документ «дасть змогу підвищити ефективність проведення фінансового моніторингу, сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань України у відповідній сфері»¹⁶. На думку експертів, зараз одним з актуальних завдань є визначення державного органу, відповідального за формування та реалізацію політики щодо бенефіціарної власності¹⁷. У листопаді набув чинності закон щодо адаптації законодавства України до окремих стандартів FATF і відповідних директив ЄС¹⁸. Також до активу України у цій сфері можна віднести й ініціювання офіційним Києвом наприкінці 2022р. процедури вступу до Робочої групи Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) з питань боротьби з хабарництвом у міжнародних комерційних операціях. Втілення антиолігархічного закону. Слід згадати, що у 2021р. набув чинності Закон про боротьбу з олігархами, який був загалом позитивно сприйнятий ЄС¹⁹. Документ містив критерії для визначення олігархів, окреслював правові рамки для відокремлення великого бізнесу від політичних процесів та обмеження впливу олігархічних інтересів. На виконання цього Закону 29 червня 2022р. Указом Президента було введено в дію рішення РНБО України «Про затвердження Положення про Реєстр осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному

¹⁶ Потрібно для вступу в ЄС: Рада змінила законодавство про боротьбу з відмиванням грошей. — Економічна правда, 6 вересня 2022р., <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/6/691192>.

¹⁷ Чи склав парламент іспит від ЄС? Аналіз виконання Україною критеріїв Єврокомісії. — Європейська правда, 14 грудня 2022р., <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/12/14/7152454>

¹⁸ Див.: Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту фінансової системи України від дій держави, що здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства України до окремих стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) і вимог Директиви ЄС 2018/843» від 4 листопада 2022р.

¹⁹ Див.: Закон «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним з надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 21 вересня 2021р.

житті (олігархів), порядок його формування і ведення»²⁰. Положення визначає порядок формування і ведення реєстру олігархів, правила одержання відповідної інформації. Цей документ може створюватись і вводитись в дію поетапно, відповідно до пріоритетності завдань і доступності ресурсів. Станом на грудень 2022р., реєстр не було оприлюднено. За попередньою інформацією, триває процес збору даних, організаційно-технічне забезпечення підготовки цього документа. Необхідно зазначити, що широкомасштабна війна внесла суттєві корективи як у майновий стан представників великого бізнесу в Україні, так і у їх вплив на суспільно-політичні процеси в Україні. Вдосконалення законодавства про медіа. 13 грудня ухвалено важливий базовий Закон «Про медіа», над яким працювала робоча група, включно з юристами, народними депутатами, співробітниками медіарегулятора, міжнародними експертами та представниками медіабізнесу. Закон охоплює всю систему національних медіа — від друкованих ЗМІ, телебачення та радіо до ІнтернетЗМІ, діджитальних платформ і соціальних медіа. Закон зокрема містить: (а) інструменти протистояння інформаційному впливу країни-агресора і захист національного мовно-культурного простору; (б) правові запобіжники обмеженню свободи слова. Також цей законодавчий акт відповідає нормам і вимогам ЄС, зокрема, зменшує приватний вплив на медіа, посилює незалежність й розширює можливості регулятора²¹. У цілому ухвалення Закону про медіа є успішним кроком на шляху реалізації рекомендацій Єврокомісії. Водночас, на думку експертів, на черзі — ухвалення нового закону про телерекламу²². Зміна законодавства про нацменшини. Важливим для реалізації євроінтеграційних завдань стало ухвалення 13 грудня нового Закону «Про національні меншини (спільноти)». Слід підкреслити, що до цього часу в Україні діяв Закон «Про національні меншини» від червня 1992р., який є морально застарілим. Процес розробки і

²⁰ Зеленський ввів у дію Положення про реєстр олігархів. — Європейська правда, 30 червня 2022р., <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/30/688699>

²¹ Закон про медіа підтримали всі фракції і аргументують це переконливо. — Укрінформ, 19 грудня 2022р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3637093-zakon-pro-media-pidtrimali-vsi-fracii-j-argumentuut-ce-perekonlivo.html>

²² Чи склав парламент іспит від ЄС? Аналіз виконання Україною критеріїв Єврокомісії. — Європейська правда, 14 грудня 2022р., <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/12/14/7152454>

проходження через Парламент цього законодавчого акта був складним і тривалим, зокрема через те, що тема міжнаціональних відносин є досить чутливою і проблемною навіть у мирний час, а в умовах війни вона набуває особливого значення і ваги. Новий закон, по-перше, визначає особливості державної політики щодо реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин. По-друге, окреслює повноваження органу виконавчої влади, що реалізує державну політику в цій сфері. По-третє, регулює сфери функціонування громадських об'єднань національних меншин. Почетверте, забезпечує для національних меншин право на самоідентифікацію, свободу слова, совісті та релігії, участь у політичному, економічному та соціальному житті, збереження культурної самобутності тощо. Ухвалення цього Закону є позитивним зрушенням на шляху до ЄС, але при цьому слід враховувати принаймні дві важливі обставини. По-перше, питання прав національних меншин забезпечується низкою законів і нормативних актів. По-друге, саме ця сфера є досить проблемною у відносинах з деякими сусідніми країнами-членами ЄС. Отже, на всіх напрямках, визначених Єврокомісією, спостерігаються помітні здобутки і прогрес. І цей прогрес має особливу вагу і значення з огляду на війну в Україні, яка містить загрозу не лише євроінтеграційному курсу України, але й її державності загалом. Очевидно, що, за великим рахунком, трансформації у згаданих напрямках (зокрема судова реформа, боротьба з корупцією, ЗМІ) мають стратегічний характер і виходять далеко за рамки «домашнього завдання» для України, визначеного Єврокомісією. Також очевидно, що реформи в цих та інших сферах мають продовжуватися, вдосконалюватися й ефективно здійснюватися у практичній діяльності державних структур України. Але вже реалізований українською владою комплекс відповідних реформ, заходів та ініціатив загалом дає підстави очікувати на позитивне рішення щодо започаткування переговорного процесу про вступ.

Результатами системної роботи з європарламентарями стало ухвалення 15 резолюцій, які стосуються різних аспектів підтримки України та протидії росії. У березні 2022 року у Брюсселі було проведено позачергову пленарну сесію Європарламенту (єдиний пункт порядку денного – обговорення агресії РФ проти України). Забезпечено проведення регулярних заходів політичного та галузевого діалогу, в тому числі Восьмого засідання Ради асоціації Україна-ЄС. Конвергенція у сфері зовнішньої політики та політики безпеки України з ЄС, зокрема шляхом приєднання до відповідних заяв ЄС, у тому числі щодо обмежувальних заходів, є обов'язковою умовою у контексті стратегічного курсу нашої держави на членство в ЄС. Позитивну динаміку у цьому процесі було відзначено за результатами 24-го Саміту Україна-ЄС. Станом на лютий 2023 року рівень конвергенції у цій сфері досяг 95%²³.

²³ ЗВІТ ПРО ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЗА 2022 РІК

2.2 Ідентифікація головних проблем виконання зобов'язань і завдання України на завершальних етапах процесу євроінтеграції

Що таке Європейський Союз, яка його кінцева мета, чи стане ЄС державою і чи втратять (або збережуть) свій суверенітет держави, що утворюють ЄС? На деякі з цих питань відповідає установчий договір, який регулює відносини між ЄС та його державами-членами; лише держави-члени надають ЄС повноваження для досягнення спільних цілей. Тому Європейський Союз може діяти лише в межах цих повноважень. Європейський Союз зобов'язаний поважати правову рівність держав-членів і поважати національну ідентичність держав-членів, притаманну їхнім основним політичним і конституційним структурам, зокрема у сфері місцевого та регіонального самоврядування. Особливий акцент Союз традиційно робить на повазі до виконання державами-членами своїх основних функцій (головним чином тих, що спрямовані на забезпечення територіальної цілісності, безпеки та національної безпеки). З іншого боку, відповідно до принципу лояльного (добросовісного) співробітництва, як ЄС, так і держави-члени повинні виявляти взаємну повагу і допомогу в реалізації цілей, заради яких був створений Союз. Крім того, уряди повинні створювати сприятливі умови для виконання ЄС своїх завдань і утримуватися від будь-яких заходів, які могли б поставити під загрозу досягнення цілей ЄС. Цілі Європейського Союзу Європейський Союз є унікальною владною організацією, яка не має аналогів у світі. Держави-члени послідовно надавали ЄС нові суверенні права, притаманні державам, тим самим обмежуючи свій власний суверенітет. Закономірно виникає питання, для досягнення яких цілей європейські держави вдаються до таких заходів. Цілі європейської інтеграції історично змінювалися. Однак реалізація цілей кожного з попередніх установчих договорів ставила ще більш амбітні завдання і слугувала прологом до їх досягнення. Перша мета інтеграції була викладена в Договорі про заснування Європейського співтовариства з вугілля та сталі.

Завданням Співтовариства було сприяння економічному розвитку, підвищенню зайнятості та покращенню рівня життя в державах-членах шляхом запровадження спільного ринку. Набутий досвід і досягнуті результати дозволили ЄС поставити перед собою і своїми державами-членами ширші цілі. Наприклад, Європейська Конституція ставить перед ЄС такі цілі: 1) сприяти миру, його цінностям і добробуту своїх громадян; 2) забезпечити своїм громадянам простір свободи, безпеки і справедливості без кордонів і внутрішній ринок з вільною і чесною конкуренцією; 3) досягти збалансованого економічного зростання, цінової стабільності, повної зайнятості та соціального прогресу; 4) забезпечити забезпечення стабільного розвитку Європи на основі конкурентоспроможної соціальної ринкової економіки та високого рівня захисту і поліпшення навколишнього середовища; 4) сприяння науково-технічному прогресу. У своїх відносинах зі світом ЄС відстоює та просуває власні цінності та інтереси. Він сприяє миру, безпеці, сталому розвитку планети, солідарності та взаємоповазі між народами, вільній і чесній торгівлі, викоріненню бідності, захисту прав людини, особливо дітей, а також суворому дотриманню міжнародного права і розвитку, включаючи дотримання принципів Статуту ООН. Важливо, що для досягнення задекларованих цілей Союз використовуватиме лише належні засоби і діятиме в межах своєї компетенції. Цінності Європейського Союзу

Цінності Європейського Союзу насамперед закріплені виключно в Європейській Конституції. Ці цінності включені до змісту Конституції, оскільки певне розуміння фундаментальних цінностей суспільства передбачає відповідне бачення природи влади в державі чи ЄС. "ЄС заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, включаючи права осіб, які належать до національних меншин. Ці цінності є спільними для держав-членів у суспільстві, що характеризується плюралізмом, недискримінацією, толерантністю, справедливістю, солідарністю та гендерною рівністю (стаття 1bis Європейської Конституції). Перелік

цінностей ЄС є традиційним для правової та політичної культури європейських країн. Цим цінностям також повинні слідувати країни, які прагнуть приєднатися до ЄС у майбутньому. Європа - це континент з різними культурними, релігійними та правовими традиціями, але зі спільними цінностями. Ці цінності приймає і підтримує Європейський Союз. Європейський Союз заохочує співпрацю між європейськими країнами і сприяє згуртованості, зберігаючи при цьому різноманітність. Глобальний виклик Другої світової війни пролив нове світло на проблеми людства. Суспільна свідомість усвідомила нагальну необхідність поваги до людського життя та гідності. Як наслідок, ці права були визнані найважливішими в каталозі прав і свобод людини та інтерпретовані в широкому і гуманістичному сенсі. Так, життя пропонується розглядати не у вузькому біологічному розумінні, а як певну ²⁴цілісну соціальну програму. Їй в повсякденному житті загрожує не лише війна чи кримінальні злочини проти особистості, але й аборти, тероризм, расова чи етнічна ненависть, соціальна несправедливість, екологічно небезпечне виробництво, діяльність тоталітарних сект і угруповань тощо. Виходячи з такого трактування, право на життя як право на мирний і вільний розвиток та утворення на цій основі засад певного суспільного устрою, який би забезпечував такий розвиток, об'єднує в єдину цілісну систему всі різновиди прав людини. З правом людини на життя безпосередньо пов'язаний принцип людської гідності. Наш співвітчизник Б.Кистяківський зазначав, що як особисті політичні і соціально-економічні права об'єднуються єдиним правом на гідне людини існування. На сучасному етапі державно-правового розвитку стрижньовим у системі цінностей визнається людська гідність, яка набуває конкретизації завдяки природженому і невід'ємному праву людини на свободу і рівність, нерозривно пов'язаними між собою. Конкретизацію поняття гідності людини забезпечують норми Конституції, які гарантують: право на життя і

²⁴ Навчальний посібник «ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ» сторінка 30

відповідно заборону смертної кари; право на свою фізичну і психічну цілісність; а також забороняють: перетворення людського тіла і його частин в джерело прибутку; репродуктивне клонування людської істоти; катування і нелюдське або таке, що принижує гідність людини, ставлення та покарання; рабство, торгівлю людьми та примусову обов'язкову працю. “Кожен має право на свою фізичну і психічну цілісність” (Стаття II -63 Конституції для Європи). На другому місці серед цінностей знаходиться свобода. Зміст поняття “свобода” розкривається у розділі II “Свобода” Хартії Союзу про основні права. “Кожен має право на свободу і особисту недоторканість” (Стаття II -66 Конституції для Європи). Базовою цінністю Євросоюзу слід також визнати демократію. Європейський Союз сьогодні – це організація, яка заснована на принципах свободи, демократії, верховенства права, поваги до прав людини і основних свобод, які є спільними для усіх держав-членів. Сучасне розуміння демократії передбачає передусім акцентування уваги на юридичному забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, яке є одним з найважливіших принципів організації і практичного функціонування основних політико-правових інститутів, організації і діяльності органів влади як на рівні держави і місцевого самоврядування, так і на загальноєвропейському рівні. Характеристика Євросоюзу як демократичної організації влади передусім означає, що Союз: 1) заснований на здійсненні реального народовладдя; 2) поважає і гарантує здійснення прав і свобод людини і громадянина; 3) забезпечує участь громадян ЄС у формуванні органів влади в ЄС і здійснення контролю за їх діяльністю. Поряд з названими важливе місце в системі цінностей займає рівність. В контексті розмови про забезпечення правової рівності слід наголосити на повазі Союзу культурного, релігійного та мовного різноманіття, на забезпеченні прав дитини та літніх людей, а також готовності сприяти соціальній і професійній інтеграції інвалідів. Завершує перелік цінностей Союзу дотримання прав людини. Це, однак, не означає, що права людини знаходяться на останньому місці серед пріоритетів Союзу. Дотримання прав людини вимагає

безумовного визнання, нормативного закріплення, реального здійснення і гарантування Союзом невід’ємних прав і свобод людини

Переваги євроінтеграції для України Кажучи про конкретні переваги євроінтеграції України, слід відзначити наступне.

1 В політичному аспекті європейська інтеграція сприяє: – модернізації правового поля і приведенню законодавства України до європейських стандартів; – національній безпеці, захисту від агресії і територіальних претензій; – зміцненню стабільності демократичної політичної системи та її інститутів; – розбудові громадянського суспільства; – припиненню функціонування в ролі буферної зони між Росією і Заходом.

2. В економічному аспекті євроінтеграція сприяє: – необмеженому доступу до ринків Європи, розміщенню на них своїх товарів, а, отже, до України надходять великі фінансові потоки, що дозволить пожвавити економіку і уникнути антидемпінгових процесів; – до України прийдуть нові євротехнології; – входженню до єдиної валютної зони “євро”, яка на сьогоднішній день претендує стати однією з найстабільніших валют світу; – залученню іноземних інвестицій; – збільшенню конкурентоспроможності товарів вітчизняного виробника; – використуванню переваг міжнародної співпраці і спеціалізації для подолання економічної кризи; – вільному пересуванню капіталів, товарів, послуг; – наближенню соціальних умов до високих європейських стандартів, збільшенню рівня життя і добробуту населення; – розвитку транзитного потенціалу держави; – вирішенню проблеми “Шенгенської зони”.

3 У сфері культури: – розвитку України за моделлю західноєвропейської цивілізації; – культурному обміну між Україною і Заходом; – зміні свідомості українського населення по відношенню до європейських цінностей демократії і громадянського суспільства; – остаточному “відходу”

від тоталітарної ідеологічної моделі психологічної соціалізації громадянина. Якщо говорити про взаємні вигоди від української євроінтеграції, які набудуть Україна та європейське співтовариство, тут слід зазначити наступні моменти: – затвердження українських досягнень в галузі культури, мистецтва, літератури, що збагатить і європейську культуру; – євроінтеграція дозволить акумулювати євротехнології, Україна буде включена в єдиний євrorинок інформації; – соціокультурний обмін між громадськими організаціями, культурними установами, вищими навчальними закладами підсилить згуртованість європейського континенту в соціокультурному аспекті; – взаємна екологічна безпека – вирішення екологічних проблем континенту лише у межах однієї організації, проведенням екологічних кордонів просто неможливе; – співпраця у сфері боротьби проти міжнародного тероризму, мереж організацій, що торгують людьми, наркотичними засобами (Україна є транзитним пунктом на шляху до Європи), тіньового капіталу; – забезпечення діалогу християнства. Відомо, що Україна неофіційно розділена на православну і католицьку, що іноді викликає конфлікти на релігійному ґрунті. Здатність країн ЄС з різними християнськими течіями проводити політику конструктивізму у всіх напрямках повинна показати приклад Україні. (Починаючи з 70-х років ХХ ст. ЄС приймав нових членів з різними християнськими течіями: у Великобританії основною є англіканська церква, у Данії – лютеранська, Ірландії – католицька, у Греції, Болгарії, Румунії та на Кіпрі – православна, Іспанії, Австрії і Португалії – католицька, Швеції і Фінляндії – протестантська, Польщі, Угорщини, Чехії, Словенії – католицька, Естонії – лютеранська, Латвії, Литві, Словаччині, Мальті, Хорватії – католицька). Тут ще необхідно відзначити, що євроінтеграція України сприятиме звільненню від контролю Московського патріархату та отримання Українською Православною церквою довгоочікуваної автокефалії; – для європейських компаній відкриється широкий ринок збуту в Україні для товарів і технологій; – можливість побудови кар'єри кваліфікованого персоналу країн

ЄС в Україні. Прогресивні кар'єрні місця в країнах Європи з кожним роком зменшуються, а український ринок вимагає менеджерів топ-класу в багатьох галузях управління. Опоненти можуть заявити, що входження України в ЄС також спровокує втрату власного обличчя на мапі Європи, як це було при СРСР. Але потрібно зауважити, що ЄС заснований як союз рівноправних держав, кожна з яких здійснює внесок у розвиток цієї структури, одночасно розвиваючи своє, а не як в ситуації з “метрополіями”, які лише викачують ресурси зі своїх “колоній”. Україні слід поставити крапку в своїх інтеграційних симпатіях. Інтеграція до східних і західних структур одночасно є провальною в обох напрямках. Україна повинна мати одного реального стратегічного партнера, оскільки мати декількох – не мати їх загалом. Слід припинити нескінченні дискусії, хто ми і куди йдемо, зосередившись на головному – що і як робити. Потрібно припинити самокатування і самоприниження, постійну апеляцію до закордонних арбітрів. Інтеграція України в ЄС – це чинник сприяння державній незалежності, економічній і політичній безпеці, політичній стабільності, економічному зростанню, соціальній згоді, інтелектуальному прогресу, духовному збагаченню українського народу. Проте, не дивлячись на всі вище перелічені переваги євроінтеграції, процес входження до структури західноєвропейської цивілізації явно гальмується. Чим це можна пояснити?

47 Україна стикається, перш за все, з критичним ставленням більшості мешканців країн ЄС до розширення Євросоюзу, не зовсім чітко розуміння того, що ми можемо дати Європі. У 1990-ті – 2000-ні роки активна позиція України в ²⁵питанні інтеграції не знайшла адекватної реакції з боку Європейського Союзу. Численні переговори і саміти свідчили лише про стримане позитивне відношення ЄС до розширення співпраці з Україною, а не про перехід його на більш високий рівень взаємодії. Критерії підходу до розширення обумовлювалися завданнями оформлення раціональної

²⁵ Навчальний посібник «ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ» сторінка 44

конфігурації загальноєвропейського гео економічного простору з країнами Центрально-Східної Європи і створення плацдармів у Прибалтиці і Середземномор'ї. Значна ж частина обговорюваних питань щодо України присвячувалася ролі нашої держави в стабільності й безпеці на континенті. Факт побоювання європейців щодо розширення ЄС пов'язаний з тим, що згодом: 1) їм доведеться поділитися з новими членами ЄС своїми повноваженнями ухвалювати політичні рішення; 2) їм доведеться поділитися своїми економічними перевагами; 3) вони зіткнуться з перспективою значного перерозподілу бюджету нинішніх членів на користь нових, які набагато бідніші.

Висновок Європейська інтеграція є цивілізаційним вибором України та однією з ключових вимог Революції Гідності. Європейська інтеграція посідає особливе місце у зовнішньополітичних пріоритетах України. 27 квітня 2015 року у своєму виступі на 17-му Саміті Україна-ЄС у Києві Президент Порошенко заявив, що перспектива членства в ЄС є стратегічним орієнтиром для прагнення України до змін та впровадження реформ. Він підкреслив, що це є важливою метою для здійснення реформ. Україна вперше брала участь у саміті як держава, що підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. Для України європейська інтеграція - це шлях до модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, створення 75 тис. нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників та вихід на світові ринки, зокрема, на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи, Україна орієнтується на модель соціально-економічного розвитку, яка використовується у провідних європейських країнах. Політичні переваги інтеграції до ЄС для України полягають у створенні надійного механізму політичної стабільності, демократії та безпеки; примирення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог - засобом розбудови демократичних інститутів в Україні. Крім того, членство в ЄС відкриває шлях до колективного

Механізму спільної безпеки ЄС, забезпечує більш ефективну координацію з європейськими країнами у сферах експортного контролю та нерозповсюдження зброї масового знищення, а також уможливорює більш активну співпрацю у боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією та наркотрафіком. Європейський Союз та Україна розпочали переговори щодо Угоди про асоціацію у 2007 році, а у 2008 році розпочали переговори щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) як невід'ємної частини Угоди про асоціацію. Результатом багаторічної плідної роботи стала ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Верховною Радою України та Європейським Парламентом 16 вересня 2014 року, а тимчасове застосування відповідних положень Угоди про асоціацію розпочалося з 1 листопада 2014 року, а розділу про ЗВТ - з 1 січня 2016 року. На першому засіданні Ради асоціації між Україною та ЄС 15 грудня 2014 року сторони домовилися про оновлення Порядку денного асоціації між Україною та ЄС. Порядок денний асоціації (ПДА) є практичним інструментом відносин між Україною та ЄС, узгодженим сторонами на Саміті Україна-ЄС у Празі (вересень 2008 року) на заміну Плану дій Україна-ЄС, з метою створення умов та сприяння ефективному виконанню положень майбутніх угод про асоціацію. УПС була схвалена Радою з питань співробітництва між Україною та ЄС у Люксембурзі 16 червня 2009 року і набула чинності 24 листопада 2009 року після процедури обміну взаємними листами УПС принципово відрізняється від Плану дій Україна-ЄС, термін дії якого закінчився у березні 2009 року. УА базується на принципах спільної власності та спільної відповідальності за кінцевий результат. Двічі (у 2012 та 2013 роках) до нього вносилися поправки з метою актуалізації; спільний звіт про виконання Порядку денного асоціації тричі подавався до Ради з питань співробітництва у 2010, 2012 та 2013 роках.⁷⁶ Документ передбачає комплекс реформ для майбутньої імплементації Угоди про асоціацію в Україні. Він слугує дороговказом. Виконання Порядку денного дозволить Україні розпочати реалізацію вже

узгоджених положень ще до укладення майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. На відміну від Плану дій Україна-ЄС, який українська сторона виконувала майже самостійно, ефективна імплементація спільної УА не в останню чергу залежить від глибокого залучення ЄС до процесу реформ в Україні та поглиблення інтеграційних процесів між Україною та ЄС. Це також означає розширення сфери секторального діалогу між відповідними українськими міністерствами та відомствами і Європейською Комісією та інституціями ЄС, а також процес системного правового та інституційного наближення України до Європейського Союзу та імплементації інших пріоритетів УА за практичної підтримки Європейської Комісії та держав-членів ЄС і залучення підтримки з боку Європейського Союзу та країн-членів ЄС. Це також означає залучення підтримки.

Зрештою, європейська інтеграція означає звернення до європейських політичних і культурних традицій та приєднання до єдиної сім'ї європейських країн. Європейський вибір України відкриває нові перспективи для співпраці з розвиненими країнами європейського континенту, надає можливості для економічного розвитку та зміцнює позиції України в глобальній системі міжнародних відносин. Це найкращий спосіб реалізації наших національних інтересів.

Завершальний етап євроінтеграційного процесу в Україні виявив низку важливих проблем і викликів, які потребують негайного реагування та ефективного вирішення. Висновки щодо цих аспектів є наступними:

На завершальному етапі європейської інтеграції Україна стикається з комплексними викликами, які охоплюють різні сфери суспільного життя. Однією з ключових проблем є корупція, яка продовжує впливати на різні сфери державного управління та економіки. Заходи, спрямовані на запобігання та протидію корупції, потребують посиленого та системного підходу.

Судова система залишається в стані серйозного безладу, особливо в частині забезпечення її незалежності та ефективності. Реформи в цій сфері необхідно продовжувати, оскільки вони мають фундаментальне значення для правової стабільності та захисту прав громадян.

Економічні виклики полягають у створенні сприятливого бізнес-середовища, забезпеченні відкритості та прозорості, подальшій інтеграції в європейську економічну структуру. Для стимулювання економічного зростання необхідні реформи, спрямовані на зменшення бюрократії та сприяння підприємництву.

Забезпечення енергетичної безпеки, розвиток відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності є важливими для забезпечення стійкості та незалежності. Це включає покращення інфраструктури та диверсифікацію джерел енергії.

Соціальні реформи мають бути спрямовані на покращення охорони здоров'я та освіти, а також створення ефективних програм соціального захисту для вразливих груп населення.

Зміцнення медіа та інформаційної безпеки також є важливим, особливо у зв'язку з кібербезпекою та дезінформацією. Захист свободи слова та незалежності ЗМІ відіграє важливу роль у захисті демократії та громадянського суспільства.

Зовнішня політика України має бути проактивною та послідовною, з особливим акцентом на підтримці відносин з європейськими партнерами та розвитку міжнародного співробітництва. Усі ці питання та виклики потребують комплексного підходу та співпраці між державними органами, громадянським суспільством та міжнародною спільнотою. Успіх чи поразка у вирішенні завдань на завершальному етапі європейської інтеграції визначатиме майбутнє України як модернізованої, стабільної та демократичної держави.

Висновок

Україна відзначає значний прогрес у виконанні завдань, визначених Угодою про асоціацію з ЄС з 2014 року. Економічний аспект включає адаптацію законодавства, покращення торгівлі та зниження бюрократичних обмежень. Спостерігається істотне зростання ефективності у секторах енергетики, фінансів та сільського господарства.

У політичній сфері Україна активно працює над зміцненням демократії та боротьбою з корупцією. Реформи включають перебудову судової системи, поліції та інших ключових інститутів. Продовження цих зусиль є критичним для забезпечення сталої політичної стабільності.

На культурному рівні співпраця у галузі освіти, науки та культури сприяє обміну ідеями та взаєморозумінню. Цей аспект угоди сприяє поглибленню культурних зв'язків між Україною та ЄС.

Однак важливо підкреслити, що успіх у виконанні угоди вимагає подальших зусиль, особливо в забезпеченні стійкості реформ та підтримці позитивного впливу на розвиток України. Постійна взаємодія та відданість обох сторін є ключем до досягнення спільних цілей.

Завершальний етап процесу європейської інтеграції України виявив кілька ключових питань і викликів, які потребують ретельного розгляду. Ці виклики охоплюють широкий спектр сфер - від політичної та економічної до соціальної та правової. Висновки мають на меті визначити та зрозуміти ці виклики з метою подальшої європейської інтеграції України.

1. корупція і влада

Збереження високого рівня корупції є одним з головних викликів. Необхідно посилити антикорупційні заходи та забезпечити ефективність і

незалежність антикорупційних органів. Водночас важливо продовжувати впроваджувати системні реформи в управлінні та вживати заходів для забезпечення прозорості та підзвітності влади.

2. судова реформа

Судова реформа: незважаючи на вже проведені реформи, залишаються проблеми зі швидкістю та справедливістю судових процесів. Необхідно продовжувати підтримувати суддів та посилювати їхню незалежність. Також буде зосереджено увагу на вдосконаленні механізмів відбору та оцінювання суддів.

3. економічні реформи

Реалізація економічних реформ потребує подальших заходів для забезпечення сталого економічного зростання. Це включає подальше поліпшення бізнес-середовища, прискорення процедур неплатоспроможності та створення сприятливого інвестиційного клімату.

4. енергетична безпека:

Сприяння енергетичній безпеці вимагає подальших заходів з диверсифікації джерел енергії та впровадження енергоефективних технологій. Зокрема, важливо посилити розвиток відновлюваних джерел енергії та модернізацію енергетичної інфраструктури.

5. соціальні реформи:

Соціальні виклики включають покращення доступу до охорони здоров'я та освіти, а також підвищення їхньої якості. Необхідно розробити програми соціального захисту, особливо для вразливих груп населення, та запровадити механізми для усунення соціальної нерівності.

6. медіа та інформаційна безпека

Забезпечення свободи слова та незалежності ЗМІ залишається нагальним питанням. Для посилення інформаційної безпеки важливо зміцнювати кібербезпеку та впроваджувати заходи з протидії дезінформації.

7. зовнішня політика:

Україна має продовжувати підтримувати стабільні відносини з європейськими партнерами та брати участь у міжнародних ініціативах. Зовнішня політика має бути проактивною та зосередженою на взаємовигідній співпраці.

Як загальний висновок, для завершення процесу європейської інтеграції України необхідно вирішити низку проблем у сферах корупції, правосуддя, економіки, енергетики, соціальної політики, інформаційної безпеки та міжнародного співробітництва.

РОЗДІЛ 3. ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЙНЯТТЯ УКРАЇНИ ДО СКЛАДУ ЄС

3.1 Про стан і проблеми євроінтеграційного процесу України і ЄС в контексті агресії російської федерації

23 червня 2022 року Європейська Рада офіційно затвердила статус України як країни-кандидата на вступ до ЄС. Раніше, 17 червня, Європейська Комісія визнала європейські перспективи України та рекомендувала надати їй статус країни-кандидата за умови виконання Україною семи відповідних рекомендацій. При цьому Комісія зберегла за собою функцію моніторингу процесу імплементації відповідних заходів Україною як країною-кандидатом. Перший звіт та оцінка імплементації реформ заплановані на кінець 2022 року. Статус країни-кандидата - це перший з трьох етапів процесу вступу до ЄС. Для України він є офіційним і формальним підтвердженням її прагнення до європейської інтеграції та реальності того, що одного дня вона може стати членом ЄС. Наступним етапом є початок офіційних переговорів про вступ, який включає прийняття чинного законодавства ЄС, підготовку до його імплементації та проведення судової, адміністративної, економічної та інших реформ, необхідних для виконання вимог (критеріїв) країни-кандидата на членство в ЄС. Подальша інтеграція України до ЄС є складним процесом, що вимагає одностайного прийняття рішень усіма державами-членами на кожному етапі.

Переговори про вступ можуть розпочатися лише після того, як всі 27 країн спільно вирішать, що Україна виконала всі проміжні завдання і готова розпочати переговори в конкретному узгодженому форматі. Тому регулярний політичний діалог з країнами-членами ЄС має вирішальне значення для консолідації їхньої підтримки України під час і після процесу набуття статусу кандидата на вступ до ЄС. З огляду на попередній досвід України на шляху до європейської інтеграції та риторику держав-членів ЄС

напередодні прийняття рішення про надання Україні статусу кандидата, вже було зрозуміло, від кого варто очікувати повної підтримки, а від кого - сумнівів та вагань.

Країни Балтії та Центрально-Східної Європи були серед тих, хто лобіював і підтримував європейську інтеграцію України. Важливим політичним сигналом підтримки з боку цих країн стало підписання двосторонніх документів - декларацій про підтримку європейських перспектив України. Цей процес був ініційований українською владою на початку 2021 року, і з того часу декларації були підписані між Президентом України та главами держав або урядів восьми країн ЄС; навесні 2021 року спільну декларацію про європейську перспективу України було підписано з Литвою, Польщею, Латвією та Естонією. у листопаді - зі Словаччиною, а в грудні відповідні документи були підписані з главами урядів Хорватії та Словенії. Останньою країною, яка мала підписати декларацію з Україною в лютому 2022 року, напередодні повномасштабного збройного вторгнення Росії в Україну, стала Болгарія, яка призупинила ініціативу (аналогічний документ мав бути підписаний з Чехією). Загалом документ привітав прогрес України у виконанні Угоди про асоціацію з ЄС, наголосив на необхідності стратегічного перегляду ініціативи "Східне партнерство" та відзначив намір підписантів посилити підтримку інтеграції України до ЄС, зокрема в контексті подання нею заявки на членство. До групи країн ЄС, позиції яких щодо надання Україні статусу країни-кандидата до останнього часу були хиткими та невизначеними, належать, насамперед, скандинавські країни (Швеція, Данія та Нідерланди), які традиційно скептично ставляться до розширення ЄС і, зокрема, до членства України в Євросоюзі. Основною причиною цього є занепокоєння щодо ефективності внутрішніх реформ в Україні, включаючи побоювання щодо можливого уповільнення реформ після набуття членства в ЄС. У минулому Україна вже мала прецедент, коли Нідерланди перешкоджали імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. Тому і

цього разу повна підтримка цих країн була поставлена під сумнів. По-друге, країни Західної та Центральної Європи, такі як Франція, Німеччина та Австрія, також завжди займали досить суперечливу позицію в питанні приєднання нових членів до Європейського Союзу. З початком широкомасштабної російської агресії ці країни почали надсилати риторичні сигнали на користь євроінтеграційної орієнтації Києва. Водночас українська сторона поставила під сумнів той факт, що ці країни проголосували на підтримку України (особливо позиція Німеччини) на засіданні Європейської Ради у червні. Також під сумнів ставилася позиція Угорщини, яка виступає з різкими та суперечливими заявами на адресу України та ЄС, проти надання Україні важкого озброєння та його транспортування її територією, а також проти посилення санкційного режиму проти Росії. Водночас, після того, як Україна подала заявку на членство, угорська сторона зробила заяву, що підтримає рух Києва до ЄС. 23 червня 2022 року (одночасно з вищезгаданою Європейською Радою) Європейський парламент проголосував за резолюцію про надання Україні статусу країни-кандидата на членство в ЄС. Резолюція була ухвалена 529 голосами "за", 45 - "проти" і 14 - "утрималися". Делегати, які проголосували проти відповідної резолюції в Європарламенті, були переважно представниками ультраправих та популістських партій з Франції (Національний фронт, Реконкіста), Німеччини (Альтернатива для Німеччини), Австрії (Австрійська партія свободи) та Бельгії (Фламандський інтерес), а також комуністичних партій з Греції та Португалії. На позитивне рішення ЄС вплинула переоцінка європейськими лідерами та громадянами України як держави, що відстоює демократичні цінності та мир на континенті в умовах широкомасштабної російської агресії. Водночас Українське головування, Міністерство закордонних справ, Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, інші державні органи, організації громадянського суспільства та українська діаспора доклали значних зусиль для мобілізації широкої підтримки України та її євроінтеграційних прагнень за кордоном. Загалом, починаючи з 24 лютого

2022 року, Україна отримала безпрецедентний рівень всебічної підтримки з боку ЄС, солідарність ЄС щодо України та новий рівень двостороннього політичного діалогу, що проявляється у регулярних візитах в Україну керівників європейських інституцій. Зокрема, 2 квітня 2022 року Київ відвідав Президент Європейського Парламенту пан Мецола, продемонструвавши солідарність ЄС з Україною. Однак найчастішим візитером була президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, яка тричі відвідувала Київ у квітні (щоб передати Президенту Комісії Зеленському анкету щодо кандидатури України на членство в ЄС), червні та середині вересня. Не менш важливим був візит президента Європейської Ради Шарля Мішеля до Києва у квітні та до Одеси у травні. Слід зазначити, що у квітні в Києві Президент України офіційно передав Голові Представництва ЄС в Україні Кястутісу Маасікасу анкету щодо кваліфікації країни як країни-кандидата на членство в ЄС.

Країни Центральної та Східної Європи лідирують за частотою візитів до України глав держав та урядовців. Лідерами є Польща та країни Балтії: президенти чотирьох країн здійснили спільний візит до Києва 13 квітня 2022 року. Відтоді президент А. Дуда відвідав Україну двічі - у травні та серпні (напередодні Дня Незалежності). Крім того, польське керівництво також відвідувало Україну на урядовому рівні: Україну відвідали прем'єр-міністр та міністр оборони Польщі. Своєю чергою Україну відвідували і представники балтійських держав — президенти Литви і Латвії, міністри закордонних справ відповідних країн, а також Естонії. Важливим сигналом солідарності з Україною став візит до Києва у кінці травня президентки Словаччини З.Чапутової. Лідери т.зв. «Старої Європи» також здійснювали поїздки до України. Одним із найперших після 24 лютого до Києва приїхав канцлер Австрії К.Негаммер. Значимим для демонстрації дипломатичної підтримки України напередодні саміту Євросоюзу став візит до Києва лідерів Німеччини, Франції, Італії та Румунії 16 червня 2022р., під час якого була по

суті підтверджена прихильність держав рішення надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС. З початку широкомасштабної війни РФ проти України підтримувалися контакти на вищому рівні між Києвом та державами Північної Європи. До України з візитами прибували прем'єр-міністри Данії, Фінляндії, Швеції, Нідерландів. Крім того, міністр закордонних справ Данії відвідував Київ декілька разів — до і після надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Також неодноразово Президент України зустрічався в Києві з французькими високопосадовцями (міністрами і сенаторами) та італійськими урядовцями. Візити до України здійснювали також Президент Бундестагу, і Президент ФРН Ф.Штайнмаєр. Під час зустрічей обговорювали питання всебічної підтримки європейських держав України, засудження агресії РФ, необхідності посилення санкційного тиску, а також теми подальшої європейської інтеграції України. У рамках візитів, здійснених державами ЄС до засідання Європейської Ради в червні, українською стороною постійно наголошувалося на очікуванні підтримки і позитивного рішення щодо європейської перспективи для Києва. Увага на цьому питанні акцентується і під час сьогоднішніх зустрічей Президента України з високопосадовцями європейських держав, які продовжують приїжджати до Києва після набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС. Це свідчить про готовність України утримувати активний політичний діалог і увагу європейських держав до питання її європейської інтеграції, доки рівень консолідованості всередині ЄС залишається максимально високим. Україна і надалі може розраховувати на всебічну підтримку Євросоюзу в протидії збройній агресії РФ, однак це не гарантує автоматичне отримання консенсусу всіх 27 членів щодо подальшого швидкого вступу до ЄС. Зважаючи на прискіпливість окремих країн до питань розширення Євросоюзу, і в контексті України — до реалізації нею реформ у сфері верховенства права та протидії корупції, важливо продемонструвати виконання всіх відповідних вимог Єврокомісії, оприлюднених 17 червня. Також варто брати до уваги вплив внутрішнього порядку денного

європейських держав на їх подальший зовнішньополітичний курс і здатність виробляти узгоджені рішення в рамках Євросоюзу. Політика європейських лідерів безпосередньо залежить від громадської думки і настроїв суспільства їх країн, що може як прискорювати, так і гальмувати процес ухвалення тих чи інших політичних рішень. У цьому контексті варто зауважити, що дослідження громадської думки, проведені серед населення держав-членів ЄС за останній рік, демонструють певні зміни у сприйнятті політики розширення. За даними Євробарометру (зима 2021-2022рр.), за розширення ЄС із включенням нових країн у подальші роки всього виступало 47% громадян європейських країн, проти — 42%. При цьому найбільш прихильно до ідеї розширення ставилося населення Хорватії (72%), Угорщини (69%), Литви (68%), Іспанії (68%), Польщі (67%), Словенії (65%). Найбільшими противниками розширення були Австрія (62%), Фінляндія (62%), Франція (60%), Люксембург (60%), ФРН (58%) та Нідерланди (58%). Російсько-українська війна та її наслідки суттєво вплинули на громадську думку в ЄС. За результатами аналогічного дослідження влітку 2022р., загальне число опитуваних серед населення держав-членів ЄС, яке виступає за розширення об'єднання, за півроку зросло на 10% (57% опитуваних виступали за включення нових членів; 33% — проти). За розширення найбільше виступало населення Литви (81%), Мальти (80%), Польщі (75%), Іспанії (72%), Латвії (71%), Словенії (70%) та Угорщини (70%). При цьому майже в усіх державах рівень підтримки ідеї розширення сягає більше 50% серед опитуваних. Винятки є серед населення лише двох держав — Австрії (33% «за» на противагу до 56% противників включення нових членів) та Франції (40% «за», 44% «проти»). Серед інших країн, суспільства яких раніше були скептично налаштовані щодо розширення ЄС, спостерігається зростання підтримки такої ідеї (Фінляндія — до 51%, Люксембург — до 54%, ФРН — до 52%, Нідерланди — до 58%)²⁶. Очевидно, що ідею включення нових членів підтримують суспільства тих держав, які увійшли до ЄС пізніше, аніж

²⁶ Standard Eurobarometer 97, Summer 2022. — Eurobarometer, European Union, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2693>.

інші. І навпаки — найбільш скептично налаштованими є т.зв. «старі члени», для яких розширення — системний «болючий» виклик. Окремої уваги заслуговує і виявлення громадської думки в європейських державах щодо перспектив вступу України до ЄС. За даними дослідження Євробарометру у квітні 2022р., більше половини (54%) опитуваних в ЄС у цілому відчують симпатію до українців. Ще 71% однозначно вважає або схиляється до того, що Україна є частиною європейської родини. При цьому загалом 66% повністю погоджуються або схиляються до того, що Україна має увійти до ЄС, коли буде до цього готова. Найвищий показник загальної підтримки цієї ідеї демонструють Португалія (87%), Естонія (83%), Литва (82%), Польща (81%), Ірландія (79%), Хорватія (77%), Мальта (77%), Фінляндія (77%). Єдиною державою, де показник вступу України до ЄС підтримує менше половини населення (48%), є Угорщина. При цьому показник тих угорців, які повністю або частково виступають проти вступу України до Євросоюзу, сягає загалом 37%. Аналогічні показники спостерігаються і в інших державах, де найбільше противників вступу України до ЄС — Люксембург (38%), Греція (37%), Австрія (36%), Болгарія (35%), Словаччина (34%) та Кіпр (34%). Відповідні дані збігаються і з іншими опитуваннями. Наприклад, дослідження Європейської ради з міжнародних відносин у червні 2022р. продемонструвало, що більше половини (57%) громадян країн ЄС підтримують вступ України до об'єднання (найвищі показники підтримки на рівні двох третин опитуваних демонструють Польща, Португалія, Фінляндія та Швеція). Причини достатньо високого рівня підтримки членства України в ЄС безпосередньо пов'язані з контекстом подій, які відбувалися на той момент в Україні та Європі. У зв'язку з російсько-українською війною навесні 2022р. були масові потоки біженців з України до ЄС, а також опубліковані дані щодо шокуючих злочинів російської армії, виявлених на звільнених територіях, зокрема Київської області. Масштаби збройної агресії та її наслідків вийшли за рамки суто українського контексту, перетворившись на повноцінну загрозу безпеці ЄС. З таким твердженням, згідно з

опитуванням Євробарометру у квітні-травні 2022р., повністю або частково погоджуються 84% громадян європейських держав. При цьому переважна більшість кожної держави-члена ЄС вважають, що вторгнення РФ до України становить загрозу для їх країни (найвищі показники такого переконання спостерігаються серед населення Польщі (94%), Литви (91%) та Швеції (88%)). Подальша політика ЄС у протидії агресії РФ проти України пов'язана безпосередньо з питанням майбутнього розширення, оскільки наразі противники включення нових членів, зокрема України, мають значні занепокоєння можливістю ескалації конфлікту з РФ. На їх позицію впливають і проблеми соціальноекономічного характеру, які актуалізувалися із запровадженням санкцій проти РФ та викликами енергетичній політиці Євросоюзу. Такі тенденції можуть призвести до збільшення асиметрії в готовності реагувати на російську загрозу між державами, налаштованими більш рішуче (зокрема, які знаходяться в географічній близькості до кордонів РФ і Білорусі), а також тими, хто має або мав у минулому серйозну залежність від російських ресурсів — фінансових, енергетичних, інформаційних тощо. Це критично важливо в умовах тривалої широкомасштабної війни на континенті, коли треба узгоджувати спільні позиції та оперативно приймати політичні рішення. При цьому важливо пам'ятати і доносити до європейських партнерів той факт, що утримання консолідованої підтримки України у протистоянні збройній агресії РФ та здобуття консенсусу щодо подальшої євроінтеграції Києва — взаємопов'язані речі, які в інтересах не лише України, але й усіх європейських держав. У цьому випадку йдеться про спроможність членів ЄС (а) ухвалювати конструктивні рішення в умовах реальних загроз безпеці об'єднаній Європі; (б) надавати політичний імпульс демократичним змінам у сусідніх державах, утверджуючись тим самим у нормативній силі ЄС; (в) вирішувати системне питання, пов'язане з політикою розширення, а отже — із загальним стратегічним баченням майбутнього Євросоюзу²⁷.

²⁷ Інтернет ресурс - https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

Масоване вторгнення Росії та окупація частини території України кардинально змінили як характер відносин між ЄС та Україною, так і офіційну політику Брюсселя щодо Росії. Від початку війни ЄС послідовно демонстрував політичну солідарність і надавав Україні фінансову та економічну підтримку, а також військово-технічну допомогу, що стало прецедентом для ЄС. З початку війни Брюссель надав Україні фінансову допомогу на загальну суму 19 млрд євро. Оцінка громадянами підтримки України з боку ЄС у протидії російській інтервенції. Загалом, на думку респондентів, ефективність такої підтримки становить 3,5 відсоткових пункти (17% дуже ефективна, 3% - зовсім не ефективна).² Цей результат можна оцінити як загалом обережний, але позитивний. Існує певний скептицизм, оскільки деякі респонденти вважають, що розмір і темпи економічної допомоги ЄС є недостатніми, а надання необхідної військової допомоги затримується. Однак немає жодних сумнівів, що всебічна підтримка з боку об'єднаної Європи, включно з наданням притулку мільйонам українських біженців, має вирішальне значення для України. Оцінки санкцій ЄС, спрямованих на запобігання російській агресії, виявилися дещо схожими. Загалом респонденти оцінюють їхню ефективність дещо невисоко - 3,2 відсоткових пункти (11% опитаних вважають санкції дуже ефективними, а 7% - абсолютно неефективними); варто нагадати, що в жовтні 2022 року Брюссель ухвалив восьмий раунд санкцій проти Росії. Однак, з одного боку, слід визнати, що багато санкцій мають "відкладений ефект" і їхні наслідки проявляться з часом. Водночас, обмежувальні заходи мають різний вплив на різні сектори економіки. З іншого боку, деякі санкції мають обмежений характер, зокрема в енергетичному секторі. Агресивні країни намагаються знайти способи їх мінімізації, в тому числі через треті країни. Слід також додати, що всередині ЄС деякі країни (переважно Угорщина) намагаються відтермінувати або пом'якшити спільну санкційну політику щодо країн-агресорів. Але в будь-якому разі європейські санкції є дуже важливим і дієвим елементом спільного протистояння експансії

Кремля. Загалом розподіл відповідей на запитання "які країни ЄС найбільше підтримують Україну у протидії російській агресії" є очікуваним. Однак одразу варто зазначити, що ці результати мають переважно ілюстративний характер, по-перше, тому, що допомога Україні надається через Спільний фонд ЄС, а по-друге, тому, що фінансово-економічний потенціал та внутрішньополітична ситуація в кожній країні є різною. Тому, на думку респондентів, можна виділити "сімку" країн ЄС, які найбільше співпрацюють з Україною у протидії експансії Кремля. На першому місці - Польща (89%), найбільш активний і послідовний європейський союзник України, за нею йдуть країни Балтії - Литва (59%) і Латвія (52%). До цієї групи входять Німеччина (40%), Естонія (38%), Чехія (28%) та Франція (22%). Варто також відзначити, що Угорщина знаходиться в кінці цього списку (1,4%). Це можна пояснити як відверто недружньою позицією угорського керівництва, його спробами затримати рух України до членства в ЄС, так і намаганнями Будапешта налагодити співпрацю з державою-агресором всупереч політиці ЄС. Оцінюючи підтримку з боку ЄС, громадяни переважно оцінюють військову підтримку (88%), тобто важливість постачання зброї, військової техніки та припасів українським військовим. На тлі широкомасштабних бойових дій ця сфера зі зрозумілих причин є пріоритетною. Респонденти також вважають важливою фінансову допомогу (66%). Це має підтримати українську економіку, яка впала більш ніж на третину з початку війни 2022 року. Тому зовнішня макрофінансова підтримка критично необхідна для покриття дефіциту державного бюджету, включаючи соціальні виплати громадянам, чії доходи впали на третину. Наступним за важливістю напрямом, на думку респондентів, є посилення санкцій проти держав-агресорів (43%). Немає сумнівів, що обмежувальні заходи, запроваджені західними країнами проти Росії, послабили її економічну та військову міць і вплинули на внутрішню ситуацію. Громадяни вважають важливим допомогти відновити зруйновані об'єкти в Україні (26%). Йдеться про відновлення об'єктів критичної інфраструктури, таких як школи, лікарні,

транспортні та енергетичні об'єкти, а також пошкоджене житло. Кожен п'ятий респондент також вказав на важливість допомоги українським біженцям в ЄС. Зрозуміло, що географія допомоги Україні у протидії російській агресії не обмежується ЄС. Тому доцільно окреслити вплив інших міжнародних організацій на протидію ескалації війни. Крім того, це також є основною метою окремих спеціалізованих безпекових структур регіонального та глобального масштабу. Загальна картина оцінки громадянами ефективності міжнародних організацій у протидії російській агресії виглядає наступним чином: 2,6 бала для ОБСЄ, 2,8 бала для ООН, 3 бали для Ради Європи, 3,5 бала для НАТО та 3,63 бала для ЄС. На жаль, ці скептичні оцінки не є безпідставними. Слід зазначити, що ні ООН, ні ОБСЄ не змогли зупинити російську агресію. Зокрема, Рада Безпеки ООН не може ухвалити відповідні рішення через російське вето, те саме стосується і ОБСЄ. Підсумовуючи, слід зазначити, що підтримка та солідарність ЄС є фактором та складовою процесу вступу України до Європейської спільноти. У зв'язку з цим цікавими є погляди громадян на важливість та роль європейської інтеграції під час війни. Так, більшість українців (81%) тією чи іншою мірою переконані, що європейська інтеграція України сприяла протидії російській агресії. Очевидно, що респонденти мають на увазі різні аспекти, такі як зміцнення проєвропейської єдності українського народу, проведення внутрішніх реформ за підтримки Брюсселя, всебічна підтримка ЄС, морально-психологічне стимулювання в умовах бойових дій за власне європейське майбутнє²⁸.

Український досвід «воєнної» євроінтеграції має унікальний характер. Серед чинників, що впливають на стан і особливості руху України до ЄС, можна виокремити наступні: Триває небезпечна турбулентність геополітичних і гео економічних процесів, обумовлених, з одного боку, гострою конфронтацією у форматі Захід-росія внаслідок агресії кремля проти

²⁸ Інтернет ресурс - https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

України. А з іншого — більш глобальним протистоянням між демократичним цивілізованим світом і авторитарними режимами. Україна стала епіцентром протистояння глобальних сил на європейському континенті. Україна під час війни зазнала безпрецедентних людських та фінансово-економічних втрат. Країна-агресор здійснює політику тотального геноциду та фізичного знищення української нації. Київ має зосереджувати величезні ресурси на протистоянні агресії кремля, що впливає на характер просування до ЄС.

Російсько-українська війна: (а) довела готовність українців захищати незалежність своєї країни, європейський шлях її розвитку; (б) об'єднала українську націю, посилила громадську підтримку руху до ЄС, активізувала процеси проєвропейської самоідентифікації громадян; (в) активізувала двосторонні процеси євроінтеграції і змінила якість політики Брюсселя на українському напрямі. Несприятливим фактором є ускладнення внутрішньої соціально-економічної ситуації в Європі, в т.ч. через енергетичний і ядерний шантаж РФ. Зростає міграційне навантаження, триває соціальне розшарування, потребують вирішення складні міжетнічні проблеми, насамперед у Балканському регіоні. Водночас, російська гібридна експансія на теренах ЄС провокує активізацію праворадикальних, популістських рухів, пожвавлення євроскептицизму і в цілому має на меті дестабілізацію і розвал Євросоюзу. Війна також висвітлила хронічну проблему ЄС - дисфункціональність механізму консенсусу, що перешкоджає ухваленню ключових рішень, у тому числі у сфері зовнішньої політики. Об'єднана Європа рішуче підтримує Україну в її боротьбі з агресором Стратегічне партнерство між ЄС та Україною поступово набуває нової якості, ключовим елементом якого є спільна протидія російській інтервенції ЄС надає Україні політико-дипломатичну підтримку, військово-технічну та фінансово-економічну допомогу Представники ЄС підтримують і просувають проукраїнські резолюції та рішення в його рамках, сприяють політичній

ізоляції Москви та ініціюють процес міжнародного визнання Росії державою-спонсором тероризму Відновлюється і посилюється санкційна політика ЄС щодо Росії Країни ЄС постачали Україні різноманітне озброєння та військову техніку, а також фінансували оборонний сектор України через Європейський фонд миру (за період широкомасштабної агресії Україна отримала 3,1 млрд євро з цього фонду). у грудні 2022 року Рада ЄС схвалила план надання Україні макрофінансової допомоги у розмірі 18 млрд євро у 2023 році. євро макрофінансової допомоги Україні; з лютого по грудень 2022 року ЄС направив в Україну понад 77 000 тонн гуманітарної допомоги; допомога ЄС допомогла організувати ефективний опір російській агресії та стабілізувати соціально-економічну ситуацію в країні. Однак темпи та обсяги цієї допомоги, на жаль, відстають від військових потреб України. Зокрема, бракує надійного захисту від ракетних атак з боку держави-агресора, які можуть призвести до величезних жертв серед мирного населення та руйнування інфраструктури. Важливим підтримуючим фактором є поглиблення економічного партнерства з ЄС та розширення присутності українських виробників на європейському ринку: у 2022 році ЄС лібералізував торговельні контакти з Україною та скасував квоти і тарифні обмеження. Водночас було запроваджено безвізовий режим у різних сферах співпраці між Києвом та Брюсселем. Це сприятиме подальшій європейській інтеграції України та посиленню її протистояння з країнами-агресорами. Секторальна співпраця є продуктивним інструментом забезпечення внутрішньої стійкості в умовах масштабної війни, а також інструментом багатосекторальної інтеграції до внутрішнього ринку ЄС. Певні базові сектори мають стати "локомотивом" внутрішньорегіональних реформ і забезпечити швидкі результати. Енергетика. Підтримка та поглиблення партнерства з ЄС в енергетичній сфері є особливо важливою на тлі ракетних обстрілів з боку держави-агресора, які зруйнували близько 40% енергетичної системи України. Для України важливо залучити європейських партнерів до відновлення та модернізації енергетичної системи на основі нових технологій

та подальшої інтеграції в європейську мережу. За оцінками українського уряду, для швидкого відновлення критично важливої інфраструктури та забезпечення електро- і теплопостачання споживачів Україні необхідно близько 1 млрд доларів США. ЄС довів свою здатність протистояти російським газовим загрозам, і вже сформовано координаційний механізм для підтримки ремонту та реконструкції енергетичної інфраструктури України. Сформовано координаційний механізм підтримки ремонту та реконструкції енергетичної інфраструктури України. Водночас, в умовах війни такі питання, як енергоефективність, реконструкція сектору відновлюваної енергетики, створення водневої індустрії, боротьба зі зміною клімату та скорочення викидів парникових газів, залишаються актуальними та перспективними у відносинах Україна-ЄС. Одним із пріоритетів є участь України в реалізації Європейського зеленого курсу. Транспорт. Цей сектор також зазнав величезних втрат під час війни. За попередніми оцінками, зруйновано або пошкоджено понад 25 000 км автомобільних доріг, 326 мостів, 6 500 км залізничних колій, 16 аеродромно-авіаційних комплексів та понад 1 000 одиниць міського громадського транспорту. Бойові дії та окупація частини території країни призвели до перебоїв у роботі транспортної системи та скорочення пасажирських і вантажних перевезень. Війна також завадила планам збільшення обсягів будівництва доріг. Протягом тривалого часу морські порти України, з яких екпортується більша частина українського продовольства, були заблоковані. Цей сектор є ключовим для відновлення економічного потенціалу України та подальшого просування до ЄС. У транспортному секторі наразі на порядку денному стоять два нагальні питання: по-перше, акумулювання внутрішніх ресурсів та зовнішніх запозичень для відбудови зруйнованої транспортної інфраструктури на основі новітніх європейських та світових технологій. Друге - інтеграція української транспортної системи в європейську. Зокрема, забезпечення сумісності транспортних систем України та ЄС шляхом імплементації європейських директив і технічних регламентів, усунення

технічних бар'єрів, модернізації технічного обладнання та розширення співпраці з європейськими транспортними агентствами. Цифровий сектор. Успішна цифровізація України відкриє стратегічні перспективи на європейському напрямку. Україна досягла значного прогресу в ініціюванні масштабної цифрової трансформації систем надання послуг та процесів управління на державному та місцевому рівнях. Розширилася система електронного урядування; портал "Дія" набув популярності та став інструментом для спілкування громадян з органами влади. Кількість відвідувачів зросла з 2,5 млн (у 2020 році) до понад 12 млн у 2021 році. Також варто відзначити прогрес у забезпеченні онлайн-доступу до публічної інформації та відкритих даних. Стрімкий розвиток цифрових технологій в Україні полегшив вихід підприємств на зовнішні ринки, сприяв модернізації обладнання та оптимізації процесів управління, включаючи стабільний попит на ІТ-послуги, що робить цифровізацію важливим фактором економічного розвитку. (b) Були зроблені важливі кроки до взаємного визнання електронних довірчих послуг з ЄС. (c) Проєкт EU4DigitalUA ініціював розробку єдиної національної електронної дозвільної системи e-Permit, яка оцифрує процедури ліцензування та видачі дозволів; Україна співпрацює з ЄС, зокрема в рамках проєкту технічної допомоги ЄС "Підтримка цифрової політики для України" та в рамках "Цифрового безвізового режиму" з ЄС. цифровізація України через реалізацію програми "Цифрова Європа". Брюссель допомагає забезпечити стабільність та розвиток інтернет-сектору України у воєнний час як шляхом зміцнення партнерства у сфері цифровізації, так і розвитку безпекового співробітництва через цілеспрямовані дії та заходи з посилення кіберзахисту України. Навколишнє середовище. Захист довкілля є пріоритетом європейської інтеграції України та стратегічним питанням післявоєнної відбудови. Через російську агресію екології України було завдано шкоди та збитків на суму понад 46 мільярдів євро. Війна відтермінувала виконання екологічних зобов'язань Києва, але не змінила темпів відновлення національної економіки на основі принципів

Європейського зеленого курсу та сталого розвитку. "Екологічні активи" України включають низку важливих законів, заходів та цільових ініціатив. Зокрема: (а) набула чинності Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030р.; (б) ухвалено пакет екологічних законів; (в) затверджено Морську природоохоронну стратегію до 2034р.; (г) стартувала реформа лісової галузі; (д) започатковано процес цифровізації екологічної сфери через запуск вебпорталу «ЕкоСистема»; (е) триває розробка Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050р. Розвиток партнерства з ЄС, участь у відповідних правоохоронних програмах є одним з ефективних засобів подолання наслідків агресії росії і відновлення пошкоджених природних екосистем. Україна долучається до «зеленої» політики ЄС, бере участь у відповідних європейських програмах, поступово інтегрується до нових екологічно «чистих» виробничих мереж та пришвидшує у такий спосіб декарбонізацію економіки²⁹.

Головною особливістю нинішнього етапу руху до ЄС є те, що наша країна ціною величезних жертв відстоює свій європейський вибір і захищає ЄС від російської агресії. На відміну від інших країн-претендентів, на українському напрямі сфокусований комплекс політико-безпекових факторів геополітичного масштабу, які мають вирішальне значення для майбутнього устрою Європи і світу. У цьому ексклюзивність і вага євроінтеграції України.

²⁹ Більш детально про співробітництво України з ЄС і НАТО у сфері безпеки ідеться в аналітичній доповіді «Роль і місце України в перспективних європейській і євроатлантичній системах безпеки». – Центр Разумкова, 2022р., https://razumkov.org.ua/images/2022/11/16/2022_Rolj_i_mistce_Ukr.pdf.

3.2 Завдання органів влади і системи публічного управління та адміністрування України з прискорення інтеграції до ЄС

Розширення Європейського Союзу, яке відбулося 1 травня 2004 року, призвело до історичних змін у політичному, географічному та економічному середовищі України та ЄС. Сьогодні політична та економічна взаємодія між Європейським Союзом та Україною продовжуватиме поглиблюватися, оскільки обидві країни межують одна з одною та є безпосередніми сусідами. Розширення надає можливість Україні та ЄС побудувати якомога тісніші відносини і перейти від співпраці до поступової економічної інтеграції та поглиблення політичної співпраці. ЄС та Україна сповнені рішучості зміцнювати свої відносини та сприяти стабільності, безпеці та процвітанню. Цей підхід ґрунтується на спільних цінностях, спільній відповідальності та диференціації. Він ще більше зміцнює наше стратегічне партнерство. Європейський Союз та Україна сповнені рішучості співпрацювати шляхом імплементації цього Плану дій в рамках Європейської політики сусідства та запобігати виникненню нових ліній розмежування в Європі. Україна та ЄС домовилися зміцнювати політичні, безпекові, економічні та культурні відносини, включаючи транскордонне співробітництво та спільну відповідальність у запобіганні та врегулюванні конфліктів. Темпи прогресу у відносинах залежатимуть від зусиль України та конкретних результатів у виконанні її зобов'язань щодо спільних цінностей. Цей План дій є важливим новим кроком у цьому процесі. Він розрахований на три роки. Виконання цього Плану дій сприятиме реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво (998_012) (УПС), яка є чинною основою для співробітництва між Україною та ЄС, а також просуватиме та підтримуватиме мету України щодо подальшої інтеграції в європейську економічну та соціальну структуру. Виконання Плану дій значно наблизить українське законодавство, норми та стандарти до законодавства, норм та стандартів ЄС. Він також закладе міцний фундамент для подальшої економічної інтеграції, включаючи спільні

зусилля щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС після вступу України до СОТ, на основі прийняття та впровадження економічних і торговельних правил, які сприятимуть торгівлі, інвестиціям та зростанню. План дій сприятиме формулюванню та реалізації стратегій і заходів, спрямованих на забезпечення економічного зростання та соціальної конвергенції, підвищення рівня життя та захисту довкілля, сприяючи тим самим досягненню довгострокової мети сталого розвитку. Україна та ЄС співпрацюватимуть для реалізації Плану дій. Відповідно до ухваленої Спільної стратегії ЄС щодо України, ЄС визнає європейську орієнтацію України та вітає її європейський вибір. Відповідно до міжнародних зобов'язань України та її стратегічної мети подальшої європейської інтеграції, Україна зобов'язується зміцнювати демократію, верховенство права, повагу до прав людини, принципу поділу влади та незалежності судової влади, норм і стандартів ОБСЄ та Ради Європи (політичний плюралізм, свобода слова та ЗМІ, повага до прав осіб, які належать до національних меншин, гендерна рівність та недискримінації за ознакою політичної, релігійної чи етнічної приналежності), а також продовжити внутрішні реформи на основі демократичних виборів. Основними інструментами реалізації інвестиційних напрямів розвитку економіки регіону є: - створення ефективної системи взаємодії наукової, освітньої, виробничої та фінансово-кредитної сфер у розвитку інноваційної діяльності; - створення та розвиток національної інноваційної інфраструктури, регіональної інноваційної політики розвитку; - удосконалення нормативно-правової бази інноваційної діяльності; - концентрація фінансових та інтелектуальних ресурсів на реалізації визначених державою пріоритетів інноваційного розвитку; - розвиток науково-технічного потенціалу, створення умов для підготовки інноваційних кадрів. Таким чином, економічний розвиток регіону визначається здатністю підприємств і держави реагувати на швидкі зміни внутрішнього і зовнішнього ринкового середовища. визначається здатністю підприємств та держави реагувати на швидкі зміни внутрішнього та

зовнішнього ринкового середовища. Формування конкурентоспроможності регіональної економіки, її здатності до швидкого відновлення та структурних змін лежать у площині сприяння інтеграції науки та виробництва, створення та стимулювання підприємств, що займаються наукомістким виробництвом та сприяння експорту високотехнологічної продукції. Таким чином, для підтримання сталого економічного зростання в умовах жорсткої конкуренції необхідно постійно шукати нові механізми генерування та впровадження інновацій. У цьому контексті слід ефективно сприяти залученню інвестицій (внутрішніх та зовнішніх), особливо в реальний сектор економіки, щоб забезпечити ефективну реструктуризацію в процесі ринкових перетворень. Пріоритетним є формування стійкої інвестиційної мотивації суб'єктів підприємницької діяльності, яке здійснюється за рахунок коштів регіональних, місцевих бюджетів, прибутку підприємств та позабюджетних фондів. Ефективність інвестиційної діяльності на регіональному рівні визначається раціональністю використання інвестиційних ресурсів. У цьому плані вирішальне значення мають результати господарської діяльності галузей, які забезпечують інвестиційний процес. Їх технічний рівень, організація виробництва, розвиток підприємницької активності, здатність до освоєння інновацій суттєво впливають на інвестиційний цикл, окупність і віддачу інвестиційних ресурсів. Найбільш ефективний шлях економічного розвитку Закарпаття пролягає через ресурсозберігаючу інвестиційну стратегію. Для подолання економічного спаду необхідно змінити акценти в пріоритетах і формах інвестування. Тільки структурна переорієнтація інвестицій дозволить ліквідувати застарілі диспропорції, збалансувати економічні процеси, досягти більш високого життєвого рівня населення. Необхідно забезпечити повну відкритість економіки області, що буде сприяти надходженню інвестицій і матиме підтримку міжнародних фінансових інститутів. Стимулювання інвестиційної діяльності вимагає розширення грошового попиту на споживчому ринку за рахунок нарощування державного фінансування соціальної сфери. Такий підхід

забезпечить довгострокові пріоритети соціально-економічного розвитку. Прискорений розвиток високоефективних галузей має поєднуватися з ліквідацією неефективних виробництв, заміною застарілих технологій на прогресивні ресурсозберігаючі, зниженням техногенного впливу на навколишнє середовище.

Тому активна економічна діяльність в регіоні можлива лише за умови правильного формулювання та реалізації стратегічного напрямку розвитку регіону. - Формулювання та своєчасне коригування стратегічного напрямку інвестиційної діяльності в регіоні - система довгострокових цілей інвестиційної діяльності та її основних напрямів і виділення першочергових завдань, що підлягають вирішенню в короткостроковій перспективі - формулювання стратегії формування інвестиційних ресурсів регіону - відбір найбільш ефективних інвестиційних програм і проектів відповідно до регіональної стратегії - інвестиційні програми розробка стратегічних планів реалізації проектів та управління інвестиціями. Для реалізації таких перспективних напрямів інвестування необхідно використовувати всі можливі засоби для нарощування і підтримки потенціалу інвестиційної діяльності та трансформації господарських механізмів у напрямі реалізації процесу науково-технічного прогресу.

Загальновідомо, що конкурентоспроможність національної економіки визначає ефективність державної політики у сфері управління інноваціями. У розвинених країнах до 90% приросту валового внутрішнього продукту досягається за рахунок результатів наукових досліджень і розробок та впровадження нових технологій. Непослідовна реалізація та неефективність науково-технічної та інноваційної політики збільшують технологічне відставання України від розвинених країн, знижують конкурентоспроможність економіки та стримують розвиток внутрішнього ринку високих технологій. Технологічна інноваційна активність

промислових підприємств, у тому числі і в Закарпатській області, знижується. Така ситуація зумовлена відсутністю стратегії переходу України на інноваційну модель розвитку, недостатнім використанням наукових методів планування (зокрема, системного аналізу, прогнозування, оптимізації, програмно-цільового методу управління) на всіх рівнях управління, недостатнім використанням інновацій посадовими особами органів обласної державної адміністрації, а також Це є наслідком недостатньої уваги до цього процесу. Водночас, програмні документи Президента України та Уряду (Указ Президента України від 11 липня 2006 року, Указ Президента України від 6 квітня 2006 року № 606 "Про сучасний стан науково-технологічної сфери України та рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2006 року "Про заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку"), в яких задекларовано державну політику інвестиційного та інноваційного задекларовано державну політику інвестиційного та інноваційного розвитку. Президент України та Уряд шукали вирішення цієї проблеми в розробці "Загальнодержавної програми розвитку інноваційної діяльності та інноваційної інфраструктури України". У Закарпатській області в цьому напрямку здійснюється декілька ініціатив: 5 лютого 2007 року Кабінет Міністрів України схвалив проект розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції Державної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2008-2011 роки". Першим кроком на шляху до вирішення поставлених Урядом завдань у Закарпатській області стала "Програма розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності в Закарпатській області на 2007-2008 роки", яка була затверджена обласною радою 17 травня 2007 року. Основними результатами Програми є: 1) створення методичних, технічних та фінансових засобів для швидкого та безперервного опрацювання запитів юридичних та фізичних осіб щодо передумов розробки, серійного виробництва, замовлення та реалізації ключової та інноваційної продукції в індустріальних парках області за рахунок коштів обласного комунального інноваційного фінансово-

кредитного фонду; 2) визначення та започаткування пілотних проектів, які будуть реалізовуватися в індустріальних парках області за рахунок коштів обласного комунального інноваційного фінансово-кредитного фонду; 3) створення та забезпечення функціонування та принципів; 2) визначення та початок реалізації найбільш важливих пілотних проектів для підвищення соціально-економічної збалансованості розвитку регіону. Таким чином, основним засобом активізації процесу трансформації економіки регіону є стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, удосконалення механізмів залучення інвестицій та повне і всебічне використання закладеного в них потенціалу. З точки зору регіону, механізми залучення інвестицій повинні забезпечити залучення інвестиційних ресурсів з метою прискореного соціально-економічного розвитку Закарпатської області, реалізації наявних ринкових можливостей для інноваційного розвитку, досягнення міцних ринкових позицій та надання можливості суб'єктам господарювання отримувати прибутки і розширювати свою діяльність.

Висновок

Аналіз євроінтеграційної політики України та імплементації Угоди про асоціацію з ЄС дозволяє зробити висновок, що країна доклала значних зусиль для гармонізації свого законодавства та стандартів із законодавством і стандартами ЄС. Однак залишаються виклики у сферах боротьби з корупцією, судової реформи та економічного розвитку.

Щодо перспектив вступу України до ЄС, слід зазначити, що цей процес залежить від низки факторів, серед яких внутрішня стабільність, вирішення конфлікту на сході країни та здатність впроваджувати необхідні реформи. Україна також активно рухається в напрямку європейської інтеграції та виконує важливу умову для укладення Угоди про асоціацію з ЄС. Незважаючи на прогрес, існують виклики, зокрема у сфері боротьби з корупцією та економічного розвитку; перспектива членства в ЄС

залишається реалістичною, але для повного успіху інтеграції необхідні подальші реформи та тісніша співпраця з європейськими партнерами.

Проаналізувавши можливі позитивні та негативні наслідки вступу України до ЄС, слід зазначити, що вступ до Європейського Союзу є логічним наслідком прагнення України до цивілізованої правової держави та розвитку демократичного суспільства, зумовленого сучасними реаліями. і вимоги об'єктивних соціально-економічних і політичних законів розвитку. У сучасному глобалізованому суспільстві найбільше виграють ті країни, які об'єднують зусилля для досягнення спільних інтересів і високих показників розвитку. Інтеграція до Європейського Союзу – це шанс для України нарешті перетворитися на стабільну державу з незаперечними перспективами на майбутнє. Досвід другої половини ХХ століття доводить, що ніякі конкретні умови та особливості національного розвитку, кризові ситуації та внутрішні трансформації не можуть відстрочити неминучу дію об'єктивних закономірностей глобалізації розвитку.

У результаті вступу до ЄС Україна може отримати найбільше переваг у політичній та економічній сферах у зв'язку з її залученням до співтовариства, яке активно й успішно акумулює досвід і зусилля своїх членів з метою досягнення надійної колективної міжнародної безпеки, ефективно використовує ресурси та потенціал країн в економічній та фінансовій сферах, в ЄС створюються умови для всебічного розвитку підприємництва, що заохочує свободу діяльності та пошук новітніх прогресивних форм бізнесу, монополізм обмежений розумними методами. та затверджується конкуренція, що позитивно впливає на зростання ВВП, економічний простір Європейського Союзу захищено від проникнення демпінгових товарів, що стимулює зростання експортної складової товарообігу. Залежно від специфіки євроінтеграційного процесу та послідовності впровадження превентивних заходів, Україну очікує один із двох варіантів: 1) перетворення

на державу зі стабільною політичною системою, високорозвиненою ринковою економікою, соціально орієнтованими національними орієнтирами та християнськими моральними нормами; 2) перетворення на кадровий донор і сировинний придаток Євросоюзу, резервуар нелегалів з арабських країн, заручника політичних маніпуляцій і жертву ідеологічних експериментів ліберально-демократичного гуманізму. Отже, вступ України в цілому відповідає її національним інтересам за умови врахування наступних рекомендацій, об'єктивного та всебічного дослідження чинників інтеграції, її впливу на політичну, економічну, соціальну та культурну (ідеологічну) сфери України. держави, вироблення власної лінії поведінки в межах, які не суперечитимуть членству України в ЄС.

Висновки по роботі

В магістерській роботі проведено аналіз євроінтеграційної політики України, здійснено оцінку стану виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, проаналізовано перспективи прийняття України до складу ЄС стан і проблеми євроінтеграційного процесу України і ЄС в контексті агресії російської федерації, опрацьовано завдання органів влади і системи публічного управління та адміністрування України з прискорення інтеграції до ЄС, тощо.

Ставши на шлях європейської інтеграції, Україна стикається з низкою викликів, особливо в умовах агресії з боку Російської Федерації. Серед них - територіальні суперечки, політична напруженість та економічні труднощі. Тим не менш, Україна продемонструвала стійкість і прагне впроваджувати європейські стандарти в різних сферах; її партнерство з ЄС стало джерелом підтримки та реформ і сприяло модернізації країни. Отже, незважаючи на труднощі, Україна вирізняється своєю рішучістю впроваджувати зміни та поглиблювати інтеграцію з ЄС. Україна продовжує працювати в напрямку європейської інтеграції та вирішення внутрішніх і зовнішніх викликів; поглиблення співпраці з ЄС вимагає подальших зусиль у сфері правових, антикорупційних та соціальних реформ; зміцнення партнерства з ЄС може стати кроком до забезпечення стабільності та процвітання в регіоні, незважаючи на складнощі, пов'язані з російською агресією. може стати кроком у правильному напрямку.

Україна стоїть перед великими завданнями в контексті інтеграції до Європейського Союзу, що вимагає не тільки зусиль у сфері зовнішньої політики, але й систематичних реформ у внутрішній структурі влади та управління. Одним із ключових аспектів є підвищення ефективності органів влади та системи публічного управління. Необхідно активно розвивати та вдосконалювати правову систему, забезпечуючи її відповідність європейським стандартам, зокрема у сферах прав людини, боротьби з корупцією та захисту приватної власності. Особлива увага повинна бути приділена зміцненню незалежності судової системи та забезпеченню прозорості у процесі правосуддя. Паралельно, ефективність публічного управління та адміністрування вимагає систематичних реформ у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інфраструктури. Забезпечення доступу до якісних послуг для громадян та покращення умов для бізнесу стануть важливими факторами для прискорення інтеграції. Окрім того, активна комунікація та співпраця між усіма рівнями влади,

громадянським суспільством та іншими зацікавленими сторонами є необхідною для успішної інтеграції. Важливо виробити чіткий стратегічний напрямок та спільні цілі, які сприятимуть консолідації зусиль всіх сторін у досягненні європейських стандартів та цінностей. Усі ці кроки вимагатимуть відданості та рішучості з боку органів влади, але також активної підтримки громадськості. Лише через спільні зусилля та системні перетворення Україна зможе ефективно та стабільно просуватися в напрямку євроінтеграції, забезпечуючи благополуччя своїм громадянам та укріплюючи свою позицію на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. *Хронологія відносин України з ЄС. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%B7_%D0%84%D0%A1*

2. Указ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу (Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента)
3. Навчальний посібник «Європейська та євроатлантична інтеграція *України*: історія, сучасний стан, перспективи: Автори: Романько, Ірина Іванівна.» Ст. 256.
4. Навчальний посібник «УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: ЗМІСТ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ» сторінка 33
5. Інституційні питання виконання Україною Угоди про асоціацію: координація політики європейської інтеграції на державному рівні. Аналітична записка. *Національний інституту стратегічних досліджень*. 15.11.2011. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/instituciyni-pitannya-vikonannya-ukrainoyu-ugodi-pro-asociaciyu>
6. Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус. — Українська правда, 18 червня 2022р., URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516>.
7. Президент: цьогоріч ми виконаємо всі рекомендації Єврокомісії щодо набуття членства ЄС. — Укрінформ, 25 жовтня 2022р., URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3601102-zelenskij-cogoric-mi-vikonaemo-vsi-rekomendacii-evrokomisii-sodo-nabuttaclenstva-es.html>
8. Венеціанська комісія оприлюднила висновки щодо законопроекту про реформу Конституційного Суду. — ІнтерфаксУкраїна, 20 грудня 2022р., URL: <https://interfax.com.ua/news/political/879488.html>
9. Новий генпрокурор затвердив Клименка на посаді голови САП. — Українська правда, 28 липня 2022р., URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/07/28/7360620>

10. Більш детально див.: Спеціалізована антикорупційна прокуратура, <https://www.facebook.com/sap.gov.ua>. 18 53 нові розслідування, 8 осіб на лаві підсудних — результати вересня 2022 року. — НАБУ, вересень 2022р., URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/53-novi-rozsliduvannya-8-osib-na-lavi-pidsudnyh-rezultaty-veresnya-2022-roku>
11. Згідно зі ст.6 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» ???
12. Верховна Рада ухвалила Антикорупційну стратегію на 2021-2025 роки. — НАЗК, 20 червня 2022р., <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/verhovna-rada-uhvalyla-antukoruptsiynu-strategiyu-na-2021-2025-roky>
13. Потрібно для вступу в ЄС: Рада змінила законодавство про боротьбу з відмиванням грошей. — Економічна правда, 6 вересня 2022р., <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/6/691192>.
14. Див.: Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту фінансової системи України від дій держави, що здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства України до окремих стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) і вимог Директиви ЄС 2018/843» від 4 листопада 2022р.
15. Див.: Закон «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним з надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 21 вересня 2021р.
16. ЗВІТ ПРО ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЗА 2022 РІК
17. «ПЕРСПЕКТИВИ» сторінка 44

18. Standard Eurobarometer 97, Summer 2022. — Eurobarometer, European Union, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2693>.

19. Інтернет ресурс - https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

20. Інтернет ресурс - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

21. Інтернет ресурс - <https://www.radiosvoboda.org/a/yak-pochavsya-yevromaydan-i-yak-pereris-u-revolyutsiyu-hidnosti/32693781.html>

22 https://lb.ua/file/person/1307_poroshenko_petro_oleksiyovich.html